

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė
su prisituntimu:

Rusijoje uždeng-
tose gramatose . 6 rubl.,
Prusose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje.
(Tilsit, Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Sziandieniniai sžauksmai.

Straipsniuose laikraščių vokiškų ir mėgdžiojančių juos rusiškų vis tankiaus atsiranda sžauksmai: Vokietija del vokiečių, Maskolija del maskolių! Visose beveik viešpatystėse yra tautiški gaivalai, neprigulintieji prie valdanczių, paniekiti ir apleisti; vienose tiktai viešpatystėse tokių gaivalų mažiaus, kitose daugiau; vienose labiaus jie paniekiti ir skriaudžiami, kitose mažiaus. Nėra beveik nė vienos sviete viešpatystės, susidedančios iš vieno, grynai tautiško gaivalo — bet nevaldantieji gaivalai ne visur lygiai skriaudžiami. Palyginant padėjimą lietuvių, kiekvienas gerai užtėmyja, kad ir jų padėjims abiejose viešpatystėse, kuriose lietuvių gyvena, neyra vienoks; norai ir siekimai valdanczių yra vienoki, bet ne vienai jie elgiasi su mumis: peikiamoji maskolių Vokietija vis-gi teisingesnė už giriančią savę Maskolija.

Užteks peržiūrėti tiktai paskutinius užmąmus Maskolijos, pamokslais, patilpusiais į maskoliškus laikraščius, idant kiekvienas persitikrėtų apie visą gerumą ir teisingumą rytinių valdytojų. Pabaigoje pereitų metų užmąmotos tapo draugystės del išpirkimo žemės Lietuvoje nuo ne maskolių ir ne stačiatikių ir dalinimo nupirktų plotų tiktai stačiatikiams. Apdalitiems nupirkta nuo katalikų ne maskolių žeme paskiriamas yra kredits ant pagerinimo žemės ir žemdarbystės įrankių. Tokia jau, su tokiomis pat užduotėmis draugystė užmąmyta yra ir del Mažarusijos, tiktai aštrumas jos tuo tarpu dar nesikreipia prieš mažrusius, kaip išpažįstancius stačiatikystę; draugystė da neužgriebia mažrusių, ir sąnariu jos gal buti taipgi mažrusis — nes didžrusių čia neužtenka. Bet ar ilgai taip bus? Matant palengvą, bet nuolatine kovą prieš ne didžrusiškus gaivalus, reikia tikėti, kad toliaus ta pati draugystė kreipsis ir prieš mažrusius, nors jie ir stačiatikiai. Ir šiandien juk oficiališka Maskolija, tarnai biurokratijos neišpažįsta tautiškos skirtybės mažrusių, bet su prievarta verčia juos buti didžrusiais, taip

kaip ir mus; nesutinkancius ant tos geradėjystės vadinina separatistais, priešgyniais valdžių ir ciecoriaus.

Draugystė nors ir su tokia užduote, viešpatystėje, susidedancioje iš visokių gaivalų, negalėtų buti peikiama, jaigu ji stovėtų normališka, bet kovoje Maskolijos su svetimais gaivalais be reikalo kas normališkumo ir doros įieskotu. Nieks neužgina ir neprieštarauja susidraugavimams rusų, nors ir Lietuvoje, del atlikimo visokių jų tautos reikalų, bet ir nerusiškos kilties gyventojai tų pačių tiesų del savęs reikalauja. Jai valdžios šelpia ir apdovanoja savo pagelba maskolius, tai nemaskoliški gaivalai viešpatystės, nešantieji lygiai aukas del reikalų viešpatystės, turi progą reikalauti tokios jau pagelbos ir del savęs. Bet kodel valdžios nelygiai savo dovanomis visus apdovanoja?

Yra Maskolijoje bankai, valdžių uždėti, kuriuose tiktai maskoliai stačiatikiai gali pašelpo įieskoti, kitoki viešpatystės gyventojai, ne cerkėvėse ir nemaskoliškai Dievą garbinantieji nuo naudojimo išskirti. Yra ir kitokios valdžių dovanos, apie kurias ne stačiatikiams ir ne maskoliams ir sapnuoti uždrausta — tie pašelpo priversti įieskoti tiktai pas miestelių žydellius ir mokėti jiems po 60% arba daugiau palukų; norėti pagelbos valdžių del pagerinimo savo padėjimo del tų posunių laikoma yra už pasipriešinima ciecoriui ir jo valdžioms. Istikro nemaskoliški gaivalai Maskolijos netur jokios sav naudos iš apdangos valdžių, jai jau netur nuo jų paeinanczių apsunkinimų. Valdžios visur šelpia maskolius, stojancius į kovą su nemaskoliškais viešpatystės gaivalais, bet tiems ir giti savę uždraudžia. Tokia tai jau čion lygybė tiesų.

Iš tokio padėjimo mokinasi atsakanciai eiti nuskriausti valdžių svetimi viešpatystės gaivalai ir naudoja jie iš pamokininų savo valdytojų ir jų tarnų: tie garsina, kad Maskolija tur but del maskolių — nuskriaustieji gaivalai supranta tą pamokinimą taip: Lietuva del lietuvių, Lenkija del lenkų, Ukraina del mažrusių, Finliandija del finnų, Latvija del latvių ir t. t. Mokinimai val-

džių kitokių vaisių negal ir išduoti — bereikalo jiems tarnaujantieji laikraščiai vadina tuos nemaskoliskus gaivalus separatistais, ardytojais viešpatystės, arba ir nors nihilistais — tie vardai nepermainys nieko pagal mislį tarū p. Durnovo su Pobiedonoscevu. Tas neva separatizmas gimdo neduotus vardus, bet pasielgimus valdžių; nieks nemislyja apie seperatizmą arba apie ardyumą viešpatystės, jai po apdanga tos viešpatystės mato sav naudą — bet kur-gi pririš prie savęs viešpatystė skriaudžianti tyčia vienus tautiškus gaivalus ir tikėjimus del fantastiškos naudos kitų gaivalų ir tikėjimų? Ką-gi skriaudžiami gal naudoti, pasiduodami be rugojimo visokiems ant jų nenaudos išduotiems paliepiams, įstatymams, arba girdami neteisingus užmanymus visokių fanatikų? Lietuviai gana ilgai tikėjo ir laukė permainos, bet sulaukė ir dar vis sulaukė tiktai naujus apsunkinimų ir naujų skriaudimų.

Ne tylėjime išganymas ir geresnė ateitė nukriaustųjų; tylėjimu pastatytume ant klaidžio kelio ir valdžias, duodami visokiems perdėtiniams padavinėti augščiausiai valdžiai melagingus raportus apie mūsų padėjimą. Į vietą tylėjimo reikia rupėtis, idant nesiduotu savę skriausti — tylėdami neapstabdysime pakeltos ant mus kumsčios neteisingo administratoriaus. Kada valdžios renigia iš didžrusiško stačiatikiško gaivalo ir administracijos padaryti kaipo vieną vieni kitą remiančią draugystę — priguletu taipjau ir visiems skriaudžiautiems iš savo pusės įrengti tokią pat draugystę, idant neteisybes pirmosios stabdytu ir mažytu, vieni kitus gelbētu reikale ir visuose priepuoliuose pagelbėti.

- j - a -

Bausmas.

O jus, likimo pastatyti
Teikt laimę, globą gentėms paveiktoms,
Garbės vainikais iškašyti, —
Su netiesa žymėtomis kaktoms!
Neklansot verksmo, šauksmo mūsų, varguolių,
Mūsų ašaros negal jus sugraudyt;
Tarp kęsimo, vargo, tarp nelaimės guolių,
Veltu mes meldžiam tantą nemarjt!
Tiesas mūsų per niekus jus laikot,
Iš prašymo mūsų darote juokus,
Kraugėringai širdin mums taikot,
Kur sopulys nebuo dar taip skaudus!
Jus rankos godžios nor visaip apsiausti,
Kas yr' brangaus del jausmo, meilės mūsų;
Jūs širdys supintėję negal atjausti,
Kokias opas mes kenčiame nuo jus!
Jums džiaugsmas skausmą mūsų širdit,
Iš mūsų kančių daryti sav juokus!
Vienok šiukštu, terionai! girdit,
Koks šauksmas artinas baugus?
Tai dvasė amžiaus . . . jai n'įstengsit

Nė kalavijais, pančeis, nė gel'zim!
Prieš ją ir jus syk' sprandą lenksit,
Ir jums tuoj reiks Teisybei stot po'kim
J. M.

Legenda isz Basku szalies.

Artiuro Kampiono.

Buvo naktis. Pirm kelių adynų, dar saulei spindint vakaruose, Eskal-Errią ištiko kirtis, kuris išveržė baskams garbę ir laimę! Aš rymoju ant groty balkono, ištempęs akis į n'aprybuotą toli; iš akių mano sruvo gausios ašaros, o mano širdis, perverta skaudžių sopuliu, tartum stenėjo ir dusavo. Po žydrųjų dangų riedi mielas mėnulis, stebuklingos žvaigždės kaišo dangišką skliautą, o mano gimtinė, mano brangioji Eskal-Erria kenčia vargą po sloga sopulių, priespaudų ir negodos!

— O, varge! — viens sav dumojau — dabar viskas jau dingo! Nutilis ant amžių baskų kalnyuose gausmai tamburynų, dainos ir oliavimas piemenų, kanklys mūsų mergelių ir trenksmas priekalų! Jų vietoje pakils vai-tojims ir raudos motinų, nuo kurių kasmet graibstys sunus. O, Dieve! kaip gelbėti savę nuo negodos ir paniekinimo?

— Nenugąstauk. Eiva drauge su manim. Aš esu aniuolas praslinkusių gadynių ir parodysiu tav, kaip darydavo tavo protėviai, kada ant jų šalies vyburiodavo pavojus, kaip jie mokėdavo atremti nugąstingą kirtį.

Tai ištareš, aniuolas pagriebė manę ant savo rankų, tartum motina kudikį ir, išskėtęs savo baltus sparnus, ėmė lėkt į neapregiamą melsvają ertmę. Kad saulutė, nusileisdama, auksino kalnų viršunes, vyturys, išlindęs iš vėsiaus žolyno, skrieja dangun, jieškodamas šviesos; taip lygiai ir mes, tik sparčiau už vieversį, smelkėmės į augstį, idant patirti paslaptas ukanotų gadynių. Niekuomet neužmiršiu tų stebuklingų regyklų, kurios mirgėjo man akyse, kada aniuolas kilo vis augstyn ir augstyn! Virš manęs mėlynavo žvaigždėtas dangus — visų dyviniausias tvaras visagalingojo Viešpaties; po manim slankėsi žemė — tasai kalinys žmogaus, liudnas, ašaromis aplaistytas kelias į amžiną garbę. Cia sidabruotos upės; ten augstos viršunės kalnų; toliaus nuogos, bevaisės uolos, girios, putuojančios versmės, tamsus kloniai, o ten toli juruoja audrios, banguojančios marios be galo ir krašto!

Lėkė penketą adynų, mes nusileidom iš debesų ant žemės. Visa apielinkė buvo paskendus tirštoje migloj. Mielas, švelnus balsas man kuštėjo: „Linksmikis, mudu Eskal-Errijoje!“

Potam aniuolas, ištiesęs rankas į dangų, suuko: „Pabuskit, numirėliai Eskal-Errios šalies! Kelkitės iš kapų, Eskal-Errios žmonės!“

Vos ištarus tuos žodžius, ukanos išsiblaivė ir aš išvydau lygumą, apsiauptą iš visų pusių kalnais ir giriomis. Minia žmonių grudosi ties stipriu šakotu aržuolu; buvo tenai vyrai, moters, vaikai ir kudikiai, visi apsidengę viršum drabužių žvėrių kailiais. Vyrai buvo apšarvuoti ginklais, o ilgi jų plaukai siekė net pečių; moteris-gi dengė balti drabužiai, plaukai jų buvo palaidi ir kojos basos.

Pavėsyje, tarp storų aržuolo šakų sėdėjo senelis; iš drabužio jo, lazdos ir apavalo aiškiai pažim buvo, jog tai piemuo. vienok jo šviesos ir gudrus veidas liudyjo apie jo augstą išmintį. Priešai senelį stypojo, viduryje dikto burio palydovų, Rymo kareivis. Rymėnus dengė auksiniai šarvai, jų raguotinės spindėte spindėjo nuo saulės. Visi jie su savo šarvais ir puikiais drabužiais išrodė šalia baskų karaliais.

Senelis ilgą valandą kalbėjo su kareivių lotyniškai. Ant galo, svetimgentis išsiėmė pergamentą ir taręs: „Štai ko nuo jūsų geidžia svieto valdymieras!“ ėmė skaityti:

„Oktavijus - Augustas, valdytojas pasaulės, imperatorius Rymo, sveikina Jušin-Tomayo, Begin-Arrakyl'į, Lekabidi, Zara ir kitus baskų vadus ir tėvūnus! Atėjo laikas ant visada užrakinti duris dievaičio Janus'o! Dievai geidžia, idant apskrita pasaulė susiglaustu po valdžia šventųjų imperatorių. Azija, Afrika ir Europa pasidavė Rymo viešpatystei, viena tik tauta tolymoje šalyje Ispanijos, nelenkia, kaip priderėtų, galvos prieš mane, dauggalį imperatorių. Aš esu gimęs, idant išpildyti Dievų valią. Dėlto tai aš surinkau ant Kantabrijos krantų dides minias pėstininkų ir jočių karumenės; vienok, norėdams visam svietui parodyti savo prakilnumą, aš pirm pradėjus karę, siūnciu alyvos šakutę.

„Mano pasiuntinys, gudrus Liucijus-Sergijus, pasakys jums, kokių būdu jūs galite užpelnyti malonę Rymo. Aš teikiu jums ramų pakają — imkite jį, baskai, su džiaugsmu! Nėš kitaip ištiks Eskal-Errių visos negandos karės — myrius ir naikelys!

„Te-apsaugos jūsų gyvastį kapitoliškis Jupiteris! Įplaukoje Viktorijos, Marso idų laike, aštuntuose metuos mūsų konsuliavimo. Cezaras-Augustas, imperatorius.“

— Kaip tu drįsai, Jušin-Tomayo, suvaditi čion mus visus, idant mes išgirstumėme tą begėdišką laišką! Carrambo! Nuo kada svietas atsirado, mano tėvai ir proseniai gyveno sav, nepažinę niekieno jungo, ir aš taip jau noriu liuosybėje mirti!

— Taip, taip, Begin-Arrakyl! kaip tu, taip ir mes trokštame gyventi ir mirti, neslėgiami niekieno jungo! — gaudė visi susirinkusieji.

Jušin-Tomayo, mostelėjęs su dešine, tarė:

— Išklauskite mane, broliai. Jus dar toli ne viską žinote. Ne jaugi jums rodosi, kad aš neėsu tikras sunus Eskal-Errius?

— Ne, ne! dovanok mums, kalbėk!

Aš ilgai šnekėjau su Rymo pasiuntiniu ir štai ką nuo jo išgirdau: baskai turės kas-met duoti ciecoriui aštuonis šimtus stiprių, sveikų jaunikaičių ir du šimtus kuodailiausių merginų. Mūsų jauni vyrai gražus ir stiprus — tai jie tarnaus prie imperatoriaus, o mūsų mergelės bus pavestos ciecorienei: anie saugos brangią gyvastį pasaulės valdymiero, o šitos, tapusios tarnaitėmis imperatoriaus rumuose, apturės, kaip mēklina rymėnai, augščiausių garbę ant žemės. Ar-gi nesidžiaugiate, baskai, užpelnę tokią didelę malonę?

Kuopoje pakilo n'įspasakytas murmėjimas, suriko balsai, keiksmas. Miniai truputį nurimus, Jušin-Tomayo tiegė toliau:

— Išklauskite, meldžiami, iki galo, ką sako rymėnas. Be to dar, mes turėsime duot imperatoriui kas-met po dešimtis tukstančių dinarių, penkis šimtus bulių, du tukstančių avių, keturis šimtus karvių, aštuonis šimtus kiaulių ir...

— Ir saulę su mėnuliu? sušuko piktumo pilnas Begin-Arrakyl.

— Jis geidžia daugiau, kur kas daugiau, broli: jis nori, idant mes nukirstumėme savo šventai-gerbiamąjį aržuolą, kurio uksmėje mes atliekame savo lietos darbus, ir ant amžių atsidėję savo brangios liuosybės, vergautumėme Rymui ir jo įstatymams!

— Kodėl-gi tasai neteisybės žmogus nereikalauja, idant mes išplėstumėme dėl imperatoriaus savo širdis iš krutinės ir kepenis iš vidurių? klausė Lekabidi.

— Šalin iš čia, rymėne, šalin! suriko minia.

— Ikšiamlaik jus girdėjote stugaviną liuto —

kalbėjo toliau Jušin-Tomayo, — dabar prasidės lapės vylyonė, o potam išgirsime vilko staugimą. Pasiuntinys sako, priėmė Rymo valdžią, mes įgysime palaimą. Dabar, girdi, mes gyveną kalnynuose nelyginai laukiniai šernai — tada mes gyventumėme puikiuos miestuose; šiandien mes apsisiautę žvėrių kailiais — ryto mes apsipuošime šilkiniais rubais; šiandien mes skurstame bakužiuose — ryto mes gyventumėme rumuose; dabar mes esą tamsus ir neapšviesti žmonės, o tada mes butumėme šviesus ir ismintingi. Lįskime-gi į auksuotą klėtką! Nėš antraip, atušęs su galybe savo karumenės Cezaras-Augustas sunaikis ištisą Eskal-Errių, nugalabįs vyrus ir moteris, parduos vaikus, sudegys bakužius ir ištremps javus. Jis nevien sunaikis Eskal-Errių, jis išdildys ir jos vardą! Sakykite-gi dabar, brangus vientaučiai, ką mums reikia veikti?

Mirt, pražuti! sušuko visi vienu balsu, pakėlę rankas į dangų.

Šits klyksmas sudundėjo, tartum griausmo trenksmai; pakilo aidas, virptelėjo kalnai, griuvo uolos, sušlamštė girios, o upės nuo pat sniegynų Pirenėjo nuėiužė lyg marių, nepaliaudamos gausti: mirt, pražuti, baskai!

Jušin-Tomayo, atsistojęs, prabilo rymėnui:

— Svetimžemietai, eikie savuosna ir sugrįžęs pasakyk savo viešpačiui, kad jisai pats ateitų pasiimti mūsų jaunikačius su mergaitėmis, išplėsti turtus, bulius, avis, kiaules ir vis, ko jisai užsimanė. Mes lauksime jo savo kalnuose su stačia krutine ir ginklu rankose.

Rymo pasiuntinys, rustandams, sūšuko:

— Laukit, laukit! mes ateisime pas jus, vargšai! Ir atsitolino drange su savo kareiviais.

Sunku apsaakyti džiaugsmą baskų, rymėnui atsitolius; vieno tik Jušin-Tomayo kakta buvo susiraukus ir veidas rustus.

— Pasakyk ką-nors mums, guodotinas tėvune! Mes trokštame išgirsti tavo balsą — sako Begin-Arrakyl.

— Mano mieli! — atitarė Jušin-Tomayo, — aš negaliu... aš perdaug sujušęs. Manę slogina džiaugsmas, ir sykiu baimė su kancėia spaudžia man širdį. Aš žinau, kad jus esate tikri baskai... O vienok Eskal-Errių laukia pražuvimas!...

Ištaręs tuos žodžius, senuolis perplėšė savo drabužį.

— O, pasigailėk mus, pamokij mus, duokie rodą! — maldavo minia. Kodėl iš akių tavo krinta ašaros?

— Aš dėlto ašaroju, kad regiu artinantis galą Eskal-Erriai. Be vienybės ir sąjungio nesti vieko!... Mes bijomės nevidonų iš svetimos šalies, o tarp savęs turime dar aršesnį ir baisesnį nevidoną... Nesenos dar tos gadynės, kada baskai gyveno tarp savęs visi kaip broliai, ir mūsų kalnynuose viešpatavo sutikimas; dabar-gi mes esame priešinikai viens kitam, tartum vanduo su ugnim. Man, sukaršusiam, kuone mirštančiam seniui teks pabaigoje savo nelaimingo gyvenimo išvysti prapultį mano brangios tėvynės!...

— Niekados! Iki aš gyvas, to nebus! pratarė žilaplaukis senelis, artįdamasis prie Jušin-Tomayo. Strėnos senio net linko nuo karšaties, o jo ilga, visai nubalusi barzda sklėtėsi net iki juostai. Ištisoje Eskal-Errijoje nebuvo senesnio už jį žmogaus ir nė vieno veide nesklindo tiek gilaus nuliudimo, kiek pas jį.

— Eik šen, Zara! aš jaučiu tavyje širdį! sušuko senuolis. Tai išgirdus, visa minia krupitelėjo ir kiekviens užėmė kvapą.

— Sušelpk mus, Viešpatie! Kuštėjo Jušin-Timayo.

— Zara, Zara! eik šenai! — antruktart sušuko

senuolis. Aš, Lekabidi, Lelo tėvas, noriu kalbėti su tavim akivaizdoje viso susirinkimo.

Minia prasiskyrė, darydama taką žmogui trisdešimties metų, kaip rodės iš veido, stipraus ugio, puikaus paveiklo. Jisai prisitartinio senuoliop ir, sukeitęs ant krutinės rankas, prakalbėjo:

— Štai kur aš, ką tu man sakysi?

Išvydęs Zarą, Lekabidi visas sudrebėjo ir, idant nepargriūt ant žemės, pasirėmė ant Jušin-Tomayo lazdos; valandai vienok praslinkus, senis atsipeikė ir prabilo:

— Aš primįsiu dabar nugąstingus atsitikimus senovės ne dėlto, idant iš naujo pripildyti baisybe musų šalį, bet vien dėl gero tėvynės! Išklausk mane, Zara! Anais metais tu dailiai sėbraudavai su mano numylėtu sunum Lelo. Vienaš-šyk judu išėjota medžioti po kalnus Jurbazo. Užpuolus nakčiai, judu alkani, persalę ir pailę pasibeldėt į duris Araneizo pilies. Valdytojas tos pilies, garbus Begen-Arrakyl, liepė judu įleisti ir priėmė jus, kaip svečius, ant nakvynės. Įėję virtuvėn, judu supratota, kad Begen-Arrakyl — turtingas ir dauggalis žmogus, nės pas jį buvo daugelis tarnų. Tarpe Kalnėnų verpė švelnias vilnas skaišti, liekna mergina, veidas kūríos buvo mėnulio baltumo, o sniego švelnumo. Judu atsisėdota prie ugnies, idant išdžiovyti savo drapanas, o toji mergina, paėmus užboną su vandeniu, priėjo artyn ir tarus: „bukite mieliai svečiais, senjorai!“ nuplovė judviem kojas. Judu pamilota ją abu vienoje valandoje. Nelaiminga meilė, kuri tiek blogo padarė musų šaliai! Gražuolė Juzoa pavedė savo širdį ir ranką Lelo. Nuo tuos valandos tavo širdyje įsmigo gilus pavydas ir kerštas. Dar nepasibaigus svodbinėms puotoms, tu įsibrioviai namuosna mano sunaus, nužudei jį miegant ir paveržiai jo pačią. Baisi nelabystė! Junta nutarė tavę nugalabūt ant smert. Bet tu, šelpiamas savo draugų ir gentainių, pamynėi po kojų visas Juntos tiesas. Nuo tada krito ant musų šalies visokios nelaimės. Parkerštaudams už nužudymą savo Lelo, aš, sutelkęs savo tarnus, sudeginau tavo namus, išpjausčiau tavo kaimenes, ištrempiau tavo javus, iškapojau tavo girias ir, pasigavęs penkis tavo brolius, pakoriaru juos ties tavo motinos namais. Nelemtas darbas, ne toks, vienok, bjaurus, kaip tavo! Ištisa Eskal-Erria sukušo, išvydus musų nelabystes. Alabą Gipezkoa ir pusė Biskajos stojo su ginklu rankose už tavę. Už manę užstojo kita dalis Biskajos, Navarra ir visi kiti Baskai. Nuo to laiko nesiliauja savytarpinė kova. Prasmegk tu, nužudytajau Lelo!... Ne, ne! ar aš proto netekau? Dovanok man! Užmirškime dėl labo Eskal-Errios nelabystes ano laiko! Aš daug pikto tav padariau, bet dabar — vardan žustancios Eskal-Errios, meldžiu tavę — užmiršk n'apykantą ir dovanok man! Duokie man savo ranką, aš pabučiuosiu ją, ir jaigu ant jos butu užskretęs kraujas mano sunaus, tai mano ašaros nuplaus jį!...

Atsiklaupęs, Lekabidi pabučiavo ranką Zaros.

Įstabi regykla! Tėvas bučiuoja ranką nužudytajo savo sunaus, idant išgelbėti liuosybę savo tėvynės!

Visa minia balsu raudojo. Zara užtiesė delnais akis; širdis jo smarkiai taksėjo, krutinė sunkiai kvėpavo. Atsipeikęs, jisai sušuko.

— Dovanokite man, baskai, aš esu nelabysčių pilnas! O tu nelaimingasis tėve, atsistok, ne-tav vieta dulkėse voliotis; duok man išbučiuoti kojas tavo!

Zara pasilenkė žemyn, norėdams apglėbti kojas Lekabidi, bet senis pakilęs sustabdė jį, tardamas:

— Pulkie į mano prieglobstį, sunau! Susivienysim visi prieš Rymą! Atlaikysime nepriegulmę ir liuosybę savo tėviškės!

Ir du priešgyniu karštai apsiglamonėjo.

— Visi susivienysim, visi! sušuko vienu balsu kuopa, ir žmonės, kurie pirm valandos priešiniškavo tarp savęs, dabar ėmė bučiuotis viens su kitu.

Tuo tarpu jauna, skaišti, mergina, užkopus ant uolos, pradėjo žaist ant aukšnių kanklių.

— Nutilkit, vyrai! sušuko Jušin-Tomayo. Paklausykime, ką gieda duktė Aitoro!

„Po girias — giedojo duktė Aitoro — renkasi rufos vilkų; išalkę, jie jieško sav maisto, staugdami ir kaukdami per visą apielinę. Budėkit, piemens! Jums užmigus, visas kaimenes išpjaus nevidonai. Galąskite kirvius ir raguotines, naikikite vilkus!

„Ko nori svetimo krašto žmonės musų kalnyuose? Jie trokšta sunaikyti musų garbę, patrempti musų liuosybę. Jie sako, jog musų jaunikaiciai stiprus ir narsus, musų mergelės skaisčios ir meilios — pertat jie nori paveržt juos, idant jie tarnautu pasaulės viešpačiui, Arzuolas Eskal-Errios liuosybės sako svetui: „tu nelabutis!“ ir už tatai jie stengias jį nukirsti, šalin rymėnus! šalin iš musų mielos tėvynės! Musų skaitlius nedidelis, vienok mes nesibijome jų, nės mes broliškai susivienijome! Rymėnai apkalstė savę geležim, o musų kunas nieku n'apdengtas; tad užkopsim ant kalnų viršunių, suskaldysime uolas ir trunkysim jas iš augšto į savo priešus. O kada rymėnai įnyks bėgti, mes nusi-leisim į pakalnes, idant subadyti juos trumpomis raguotinėmis. Pažvelgkite, baskai! ant melsvojo daugaus suspindėjo mėnulis, platjams po pasaulę sidabro sviesą. Melskimės Dievop, idant vienybė suteiktu mums galybę ir išyaduotu musų Eskal-Errią!“...

Visi puolė ant kelių ir nulenkę savo galvas. Malda, tartum jurių ošimas, nuskriejo į pačią dangaus augštybę.

J. M-ys.

Tėvyniszki varpai.

Susikulimas ciecoriaus Al.III trukio, kaip smagiausia progą del spekuliacijos ant padoniausių jausmų. Vėlus atsiminimas apie „atmintį“. Kokiū budu renkamos liuosos, nepriverstinos aukos. Ką priderėtų įtaisyti del „atminties“, o ką taiso. Daug drąsos, o mažai gėdos sažinės ir žmogiškų jausmų. „Ikoną“ kaip spraga, per kurią veržiasi stačiatikystė. Keli žodžiai kunigams taisantiems „ikonas“. Svetimtaučiams rašėjams. Draugystė garlaivystės ant Nemuno. Kuomi prasikalto p. Volteris? Zodelis pro domo mea.

Jau kelintas metas, kaip ties Borkais, susikulus trukiui, ciecorius Aleksandras III laimingai išsigelbėjo nuo myrio. Ant tų pėdų po tam atsitikimui iš visų Maskolijos kraštų surinkta nuo padonų parasus del išreikšimo džiaugsmo iš to išsigelbėjimo, daugume vietų priversta vargšus visokių tikėjimų, apsunkitus mokesčiais, sudėti pinigų ant įtaisymo „stačiatikiškų ikonų“ (paveikslų Motinos Švenčiausios), kaipo atminties „laimingo“ atsitikimo, parašyta maskoliškuose laikraščiuose, kaip padonys myli savo monarchą ir pats kiša pinigų ant „ikonų“, prisiųsta iš Peterburgo padėkavonę „visiems“, o įpatingą „ačiū“ užmanytojams „ikonų“ ir tiek to. Visokie gubernatoriai ir paviečių „načelnikai“ naudojami iš susikulimo ciecoriaus trukio, pradėjo vesti spekuliaciją ant padoniškų jausmų, apmonyjo akis augstesniųjų valdžių ir, gavę nuo jų už tai augstesnę vietą, ar didesnę algą, ar medalį, linksmi gula ir kelia, belaukdami kito tokio „atsitikimo“ su ciecoriumi, idant da ant spekuliacijos padoniškais jausmais šį tą uždirbti. Augščiausios-gi valdzios, įtikėję aniams „spekulantams“, džiaugiasi, kad taip patinka visiems savo padonams... na, ir *finita la comedia*.

Tik štai į kelintą metą po tam p. K. „načelnikas“ Naumiesčio poviečio Sv. rėd. atsiminė apie paglostymą

nuo augštesniųjų valdžių anų užmanytojų „ikonų“ ir užsispyrė ne tik nepasilikti užpakalyje „spekulantų“, bet visus pralenkti: užmanė įtaisyti Naumiestyje (kur, išskyrus pačią „načelniką“ šiaimyną, stačiatikių nėra) ant atminties laimingo išlikimo Aleksandro III nuo myrio cerkvę. Tik, išradę kokias ten 5 priežastis, dėl kurių negalima pastatyti cerkvės, o nerasdamas nė vienos priežasties ant uaudos pastatymo cerkvės, pasiliko prie nuomonės įtaisymo „ikonos“ ir da „ryzos“, idant, parsikvietus popą, galima būtų jį aprėdyti dėl maldos. Taigi nuo pradžių šių metų pats važinėja po savo pavietį ir renka pinigus ant minėtų dalykų nuo katalikų, evangelikų ir žydų (stačiatikių tame pavietyje nėra). „Ikoną“ pastatys paviečio biure, nes Naumiestyje nėra cerkvės.

Per vėlai lyg p. K. atsiminė apie įtaisymą „atminties“, o per tai žeidžia tiktai mierį, dėl kurio renkamos aukos, ir aiškiai parodo, kad tokie „načelnikai“ norėtų, idant visos geležinkelių stacijos taptų Borkais, nes sparčiau galima būtų daryti spekuliacijas ant padoniausių jausmų, greičiau įtikti augštesnėms valdžioms ir laimėti.

O kad susivėlinus reikia paskui smarkiai imtis prie darbo, tai taip daro ir p. K. Kaip sakiau, pats važinėja po pavietį, nes prašant pačiam „načelnikui“ sunkiaus, mat atsakyti, o vaitams liepia pranešti savo šaltyšiams, kad jaigu katras neduotų, tai paminės. . . . Žinoma, šaltyšiai, taip įbauginti, duos. Urėdinkai taip-gi bijosis atsisakyti, idant nenustotų duonos — tai-gi labai greit galima bus surinkti užtekintai ir ant „ikonos“, ir ant „ryzos“, ir. . . . ant iškilmybės pašventinimo tų daigtų. . . galės da ir per barzdą varvėti. Čia matome, kokių būdu renkamos Maskolijoje neva liuosos, nepriverstinios aukos.

Dedame pinigus ant „nelaimingų“ atsitikimų valstijoje, kaip ištikus badui, ar kitai nelaimei, atsiranda „laimingas“ atsitikimas ir vėl dedame pinigus. Rodėsi, kad taip laimingas atsitikimas, kaip stebuklingas išlikimas ciecoriaus nuo myrio, turės atnešti „laimę“ visiems padonims, ar per sumazinimą nors per metus kokio nors mokeščio, ar per parodyma kitokios monarcho malonies. . . Ne. . . da padonys turėjo prie to pridėti iš savo kišenias. Nežinia ant galo, kokie atsitikimai geresni, ar „laimingi“, ar „nelaimingi“, nes už abejus reikia mokėti. Vienus nuo kitų galime atskirti tiktai per tai, kad ant „nelaimingų“ atsitikimų pats duodame pinigus, o ant „laimingų“ mums liepia duoti.

Ant atminties taip didelio atsitikimo, kaip stebuklingas išlikimas ciecoriaus nuo myrio, priderėtų įtaisyti tokį dalyką, kuris ištikrųjų visus prie jo dasilytėjusius verstų džiaugtis ir būti dėkingais p. v. stipendiją, mokslinycią, prieglaudą del ligonių ir t. t. — galėtų susidėti da paviečiu. Šiuomi žygiu vienok visur įtaisytas ir taisomos „ikonos“ — vienas pradėjo, o kiti, lyg beždžionkos, mėgdžioja. Na, tegul jau bus ir „ikonos“. Tik daigtas, įtaisytas del atminties, turi atlikti savo paskyrimą, t. y. turi būti užtėmyjamu daugumo, jaigu jau ne visų. Dabar paklauskime p. K., kas matys tą „ikoną“, paslėptą paviečio biure? Man rodosi, kad ir pats p. K. retai atlankys ją. Kitais žodžiais: delko p. K. nedasiprotėjo įtaisyti ką nors į katalikų bažnyčią? tada daugumas gyventojų Naumiesčio būtų regėjęs tą „atmintį“. Da toliaus: kaip galima buvo rinkti nuo katalikų pinigus ant „stačiatikių ikonos“, jaigu stačiatikiai, kiek imanydami, skriaudžia katalikus ir jų tikėjimą, jaigu vadina juos valstijos ir stačiatikystės priešais, kuriais, negalima užsitikėti, jaigu atima nuo jų duoną už tai tik, kad jie katalikai, jaigu plėšia nuo jų bažnyčias ir t. t.? Kur dingo sąžinė ir gėda, iškur

atsirado drąsa kreiptis prie katalikų, idant jie tokiose apyvostose taisytų stačiatikiams „ikoną“? Taip mažai sąžinės ir gėdos, o taip daug drąsos gali turėti tiktai. . . primesti mums atministratoriai. Prie stokos gėdos prisideda ir stoka žmogiškų jausmų: kaip galima buvo versti per nevalią annos šaltyšius duoti pinigus ant „ikonos“, žinant išaugšto, kad jie atsisakytį negali ir žinant, kad jie išrinkti iš neturtingų pavargėlių (pliacinikų), kuriems veikiaus priderėjo duoti šį tą ant „atminties“, o ne lupki nuo jų. Načelnikas turėjo gerai pažinti turtišką padėjimą šaltyšių savo paviečiu.

Nežinau, ar užmanytojai steigti katalikiškose vietose stačiatikiškas „ikonas“ turėjo tą mislį, ar katalikai, davusieje ant tų „ikonų“ dasiprotėjo, kad tokia „ikona“ tai yra spraga, per kurią stačiatikystė veržiasi į katalikystę. Del „ikonos“, pastatytos paz. paviečio biure, reiks kartais pargabenti popą, reiks pagaliaus tam įpatingo kambario, paskui cerkvytės, cerkvutės, na ir cerkvės. Tai dalykas aiškus ir tai priderėjo patėmyti katalikams, šelpiantiems stačiatikystės dalykus, o įpač sargams katalikystės — kunigams, nes ir tarp jų atsirado toki, ką, bijodami prasikreipti „ponui načelnikui“, davė ant „ikonos“. Galime išteisinti tame dalyke prastus, tamsius žmones, urėdinkus, apsikrovusius vaikais ir tokius šaltyšius, bet nieks neišteisys kunijų.

Dvasiškiejie broliai, kurie šelpiate stačiatikiškas „ikonas“, idant gražumu atsikratyti nuo „načelniko“ ir neužsitraukti ant savęs jo nemalonyes ir persekiojimo, paklausykite! Esate sargais tikėjimo, o ar sergite jį, jaigu savo rankomis sodinate į jo dirvą sėklas svetimas, vodingas? Vadinate savę kareiviais už tikėjimą, o kuris tikras kareivis, sutikęs karėje priešą, gerinasi jam, idant tiktai aplenktu ir neužgautu pirštu? Skundžiatės, kad svietiškos valdžios spaudžia tikėjimą katališką, o kaip gali išeiti iš lupų toks skundas, jaigu jus patys padedate valdžioms naikinti tą tikėjimą? Rugojate, kad daug esą atšalėlių dalykuose tikėjimo, o kokių būdu galite rugoti, jaigu jus patys pasportą dėl nuvažiavimo į svetimą parapiją laikote didesnėje garbėje, ne kaip tikėjimą? . . .

Gana bus. Nenoriu čia sakyti pamokslo, tik primenu tai, prie ko vertė manę sąžinė. Nepykkite už tai ir nesakykite, buk užpuldinėjau ant kunigijos ir tikėjimo.!

Butų labai gerai, kad svetimtaučiai rašėjai, įpač lenkų beletristikai, turėtų daugiau šiek-tiek sąžinės, vartodami savo veikaluose lietuviškus žodžius ir nestatinėtų jų taip ragožium, be jokio pasigailėjimo. Tie patys rašėjai, privesdami laukinių žmonių žodžius — jau nekalbu apie prancuziškus, arba vokiškus — taikosi teisingai juos surašyti, idant nepasirodyti ignoratai, o privesdami žodžius lietuviškus, taip juos sukraipo, kad rodosi jau nēr nē gramatikos lietuviškos kalbos, nē tiesu jokių atmainose lietuviškų žodžių. Smagu rasti svetimtautiškoje knigoje lietuvišką žodį, kuriuomi nedaleista mums gērētis savose knigose, ir dėkui svetimtaučiams už priglaudimą žodžių mūsų kalbos, bet priglaustojai neturi tiesos taip močekišškai su priglaustu daigtu elgtis. Delto-gi, meldžiami, svetimtaučiai, pasigailėkite mūsų kalbos ir jos taip nežeiskite!

Atsiranda žmonės, ką pasigailės vertės Nemuno del komunikacijos ir priekystės. Girdēt, kad Žemaitijos didžturčiai rengiasi įsteigti akcijos Draugystę garlaivystės ant Nemuno. Pavasaryje tur but jau inžinieriai bandys Nemuno vagą. Na, tik nors sykį sulauksime šio-kio tokio rėdo garlaivystėje. O ką, perėjusio laiko monopoli? tur but neilgai išdykausi plinduriuodamas po Nemunėlį?

Nežinia, ar ilgai galės p. E. Volteris lankyti Lietuvą ir atlikti čion moksliskus tyrinėjimus mūsų tautos. Užvežėtojas pradinių mokslinycių uždraudė mokytojams teikti p. Volterini kokias nors informacijas apie lietuvius. Čia neseniai buvo liepta davinėti informacijas, o čia štai vel uždrausta jas davinėti! Kuomi p. V. prasikalto savo kontrolieriams? Tur but dasižinojo nuo mokytojų apie lietuvius tokių dalykų, apie kurios kontrolieriai visai negeidė žinoti. Arba vietiniai administratoriai pabugo, idant p. V., daug apie lietuvius ir jų geismus dasižinojės, nepraneštu kartais augštesnėms valdžioms ir nepadarytu viso melo raportų mūsų administratorių. Sunku atminti.

Dabar, skaitytojai, daleiskite man pasakyti žodelį *pro domo mea*.

Skaitant įžanginį straipsnį 12 numr. „Varpo“ sukakusių metų, kiekvienam galėjo įpulti į akis, kad paminėjime vardų rašėjų mano vardas, prilygstant, atspaus-tas tokikiom literomis, kaip gerai nupenėti jaučiai. Taip spaudžia vardus žmonių labai užsitarnavusiųjų, didelės garbės. O kad aš neprisišaučiu, idant bučiau garbingiausiu Lietuvos vyru ir užsitarnavusiu ant riebiausių literų, tai tame dalyke patariu vien tik kerštą del išjuokimo manęs akise skaitytojų. Kas norėjo įkisti manę iš pasalu nežinau, tiek žinau, kad „Varpe“ del tokių išpasalinių užkabinėjimų vieta nepaskirta. Jaigu kam nepatikau viesuose mūsų dalykuose, galėjo atvirai apie tai parašyti tamepat laikraštyje: moku atskirti teisybę ir pripažinti ją kitam. O jaigu kam prasikaltau grynai privatiškuose reikaluose, tai galėjo pasakyti man apie tai per laišką, atsimenant, kad „Varpas“ privatiškų ginčų netalpina. Ir šitas mano atsišaukimas, vienok grynai privatišku nėra, nes čia privatiško ginčo nevedu, nežinodamas, nė už ką ginčytis, nė su kuomi. Šiuomi žygiu turiu reikalą ne su vienu tuomi, ką manę įgnybti norėjo, bet esu pastatytas prieš akis visų skaitytojų ir prieš juos norėčiau buti išteisjtu, o ne prieš kokį ten užsislėpėlį. Skaudu man, jogiai esu užgautas tame laikraštyje, kuriam iš tikros širdies trokštu tarnauti, o įpač kad nežinau nė už ką, nė kas užgavo. Nuožemiai meldžiu rėdystę*) paaikšinti atsakymuose šitą dalyką — nenoriu buti mysliu skaitytojų nuomonėse.

Q. D. ir K.

*) Atsitikti tai galėjo tiktai per neužžiūrą ir nepatėmy-jimą; užgauti to čia rašėjams rėdystė norėti negalėjo, kaip nedalina jįjė rašėjų į daugiau ar mažiau užsitarnavusius. (Rėd.).

Apie kochiną - vaistą nuo sausliges.

Sausligė — džiova viena iš didžiausiųjų ir baisiausiųjų ligų. Dabartiniame laike, kas-žin, ar gali nors viena liga susilyginti su sauslige; cholera, tifai, raupai, skarlatina ir tt. vis tai baisios ligos, varančios į kapus daugelį žmonių; bet nuolat epidemijų šitų ligų nebuva; po audrai ligos ir smerties žmonėms vis-gi parsieina išvysti šviesų tarpą, kada nēr' epidemijų. Toki šviesus tarpai ne vienodinai ilgi ar trumpi; taip cholera jau per 20 metų nepasirodo mus krašte; epidemija kitos karštligės pasirodo į kelis metus; kitos ir kasmet. Visai kita su sauslige; sausligės epidemija niekados neišnyksta; ji ponavoje kasmet ir kas dalį metų: ir pavasaryj, ir rudenij,

ir vasarą — žiemą. Pasirodžius, sakysiu, cholera, kiek tai kalbų, kiek tai baimės prieš tą rykštę Dievo ir kiek paskui linksmybės, kada epidemija apsistoja, nyksta!! O su sauslige! su sauslige mes taip apsiratom, kad beveik ką ir nejauciame jos aštrių nagų, draskančių mus sveikatą, trumpinančių mus amžių. Pagal skaitlius Hirsch'o abelnai 1/7 dalis smerčių puola ant sausligės, o dideliuose miestuose net 1/6—1/5. Nė viena iš karštligių negal susilyginti su sauslige pagal skaitlius smerčių. Karalystėje Bavarijos 1877 metuose pasimirė 154,620, o 1878 metuose — 153,365, iš pasimirusiųjų nuo karštligių, kaip antai tifų, raupų, skarlatinos, jedros, rozės ir t. t. parsieina 1871 m. 9,8%, o nuo sausligės — 7,5%; 1878 nuo karštligių sykiu paimtų — 9%, o nuo sausligės 8,3%.

Berlyne 82 m. nuo karštligių pasimirė 11,8%, o nuo sausligės — 13,2%; Maskvoj 84 m. nuo karštligių — 10%, nuo sausligės — 12,4%; 85 m. nuo pirmutinių — 13,1%, nuo sausligės — 12,5%.

Ir taip, Bavarijoje skaitlius mirstančių nuo karštligių sykiu paimtų, ne ką didesnis už skaitlius mirstančių nuo sausligės; o dideliuose miestuose, kaip antai Berlyne, Maskvoj beveik lygus, kitais metais net didesnis. Anglijoj apskaityta, kad kiekvienas žmogus turi 11% šansų pasimirti nuo sausligės, o 17,6% nuo karštligių — sykiu paimtų.

Bet sausligė ne tik tuomi baisi, kad nuo jos taip daug miršta žmonių; ji turi dar daugiaus ypatybių, padidinančių jos baisumą. Karštligės ar tai bus raupai, tifai, skarlatina ir tt. suima žmogų aštriai; žmogus serga dručiai ir ant galo pagalios ar miršta, ar atlaikęs visai pasveiksta. Retai karštligė pereina į chronišką ligą, arba buva priežascia chroniškos, tik kitokios ligos. Kita visai sausligė; ji retai prasideda, kaipo aštri liga, bet tankiausiai išlėto, kaipo chroniška; žmogus išlengvo silpsta, nustoja pajiegtų; sulyginant tirpsta, kaip pavasaryje sniegas, tik ne per kelias dienas, o per kelis arba kelioliką metų. Ir kas per gyvenimas tokio žmogaus; toks žmogus vis gydos ir niekad negali pasveikti — tai geriaus, tai blogiaus; toks žmogus mažai ką gali veikti galva arba raumenimis, mažai ką draugijai naudingas; toks žmogus, jai dar randa kokį nors smagumą — linksmumą gyvenime ant svieta, tai tik delto, kad iki pat smert nepameta jo viltis pasveikti. Ir poteisybei sakant, jau velyt sirgti cholera, ne sauslige; bent nuo choleros ar mirsi, ar pasveiksi ir busi sveiku žmogum; nuo sausligės-gi reikia mirti ir dar taip ilgu smerčiu!!

Paminėsiu dar vieną įpatybę sausligės; jaja serga ir maži ir suaugę, ir jauni ir seni, bet vis-gi daugiausiai sergančiųjų išpuola ant am-

žiaus nuo 15 iki 30 metų; šitas amžius smagiausias, linksmiausias, ideališkiausias gyvenime žmogaus; ir tokias tai giedrias dienas žmogaus temdina, gadina šiurkšti sausligė!! Matomai, kad negali būti bjauresnės už sausligę ligos!

Ir prieš tokią baisią bjaurią ligą atsirado vaistas! nuo sausligės pradeda radikaliskai gydyti!! Nėr' ką ir dyvitis, jai prie tokių išlygų išradimas jau ir ankščiau žinomo moksle Koch'o padarė baisų įspūdį. Sausligę išgydoma; stebėjosi gydytojai ir kulverčiai bėgo į Berlyną, kad susipažinti su tuomi stebuklingu vaistu. Sausligę išgydoma! dar didesnė buvo lozunga dėl sausligės apimtų: ligoniai rinkosi iš viso svieto į Berlyną, kad apturėti elekсыrą gyvasties iš rankų garsaus mokslinčiaus. Jau keli mėnesiai praslinko po apgarsinimui išradimo Koch'o; pirmutinis karštis susimažino ir pas gydytojus ir pas ligonius; vaisto pagaminimas tapo išaiskytas; bandymai su tuomi vaistu daromi ne tik Berlyne, bet, gali sakyti, ligonbučiuose po visą svieta. Faktų, pagal kuriuos galima būtų spręsti apie vertę naujai israsto vaisto, yra jau apšėiai. Užtaigi dabar prie šalto kraujo pašnekėsime, kaip gydo Koch'as sausligę, apie brenduolį ir rezultatus tokio gydymo.

Išrastojas vaisto nuo sausligės, Koch'as, seniai žinomas moksle; 1882 m. Koch'as apsigarsino, atradęs bakterijų-bacillą — priežastį sausligės; išradimas moksle baisiai svarbus; nuo jo atspindėjo šviesa ant daugelio kune processų, kurių mokslas visai iktuolaik, neaiškino; taip pasirodė, kad toji sausligės bacilla ne tik plaučiuose gal apsigyvėti, bet ir kitose dalise kuno: kauluose, sunariuose (sausligė sunarių, kaulų), limfatiškuose žirniuose, smegenise ir net nudoj. Tokiu būdu, rodos, visai atskirios ligos, kaip antai: skrofulai kaulų, sunarių, limfatiškų žirnių, uodos vilkas, tapo paskaityti už tą pačią sausligę, paeinančią nuo tos pačios bacillos, tik apsigyvenusios įvairiose vietose.

Koch'as tuomi savo darbo neužbaigė; kelis paskutinius metus darbavosi ant isradimo vaisto nuo sausligės. Ant kongresso gydytojų viso svieto, ką buvo Berlyne pradžioj rugpjūčio perėitų metų, Koch'ui tapo išreikšta didelė guodonė: pasiūlyta pirmutiniam perskaityti referatą. Tematas buvo apie žengimą pirmyn medecinos po įtekme bakteriologijos. Kad prieš tokį saunų susirinkimą ne stoti su tuščiomis rankomis, Koch'as praslinko skraistę, pridengiančią jo paskutinius ištyrinėjimus, ir keliuose žodžiuose paminėjo apie tai, kad jam pasisekė marių kiauiliukes išgydyti nuo sausligės.

Toks pranešimas padarė ant susirinkusiųjų baisiai didelį įspūdį, vienok nieks ne užklause, kaip, kuom, nesa Koch'as savo referate nurodė,

kad jo bandymai dar neužbaigti. Po nekuriam laikui Koch'as pradėjo daryti bandymus ant žmonių vienam ligonbutyje. Tada tai ir pasklydo gandas, kad sausligė jau pagydoma.

Principas, ant kurio paremtas Koch'o gydymas sausligės ne naujas. Aš tai išgyvildensijų istoriskai. Seniai patėmyta, kad žmogus, persirgęs nekuriomis karštligėmis, kaip antai raupais, tifais, skarlatina ir t. t., daugiaus jomis jau neserga. Šitą faktą jau seniai-seniai žmonės sunaudojo, gindamiesi nuo raupų. Chinai, atsiradus epidemijai raupų, imdavo pulius iš pučkų ligonių lengvai sergaučių ir skiepydavo sveikiems; tie taip pat persirgdavo lengvai ir budavo jau gvarantavoti nuo sunkių raupų ateitėje. Tokį būdą apsigynimo nuo raupų 18 amžyje pradėjo vartoti gana plačiai pačioj Europoj; tik viena jo buvo silpna pusė; skiepyti žmonės užkresdavo kitus ir platinavo epidemiją. Garsusis Dženneris padarė didelį žingsnį pirmyn apsigynime nuo raupų. Dženneris atidengė, kad karvių raupai, įskiepyti žmogui, apsaugoja nuo tikrųjų raupų; priegtam žmogus labai lengvai serga ir neperduoda ligos kitiems. Pabaigoje 18 amžiaus, kada darbavosi Dženneris nieks nieko nežinojo apie mikroorganizmus, kaipo faktorius ligų. Dabar-gi išrodyta, kad priežasčia karštligių ir daugelio kitų ligų yra apsigyvenusieji žmogaus kune mikroorganizmai; kelių ligų tapo net atrasti mikroorganizmai. Raupai be abejojimo taip-pat bakteriska liga; raupų mikroorganizmai, matyt, karvės kune susisilpnina, jai žmogus nuo įskiepytų karvės raupų lengvai perserga. Kad taip turi būti, parodė ištyrinėjimai Pasteur'o su karbunkulo bacillomis; bacillos karbunkulo, užaugintos prie temperatūros 35—40° C, išdirba savyje kiaušinukus — sporas ir labai nuodingus: gyvulus, kaip bematai, nuo jų stippa; bacillos-gi karbunkulo, užaugintos prie temperatūros 42 iki 43° C, neišdirba sporų, gyvulus lengvai perserga, o persirgęs jau neserga, nors ir įskiepyti bacilles, užaugintas prie 35—40° C; taigi čia temperatūra sumažina nuodingumą bakterijų. Iksiolei buvo kalba apie apsisaugojimą nuo bakteriskų ligų. Pasteur'as neperseniai parodė, kad galima nusilpninti bakterijas, patekusias į kuną gyvulio arba žmogaus; kalba apie siutaligę. Jai pasiutusias šunies seiles įskiepyti trušiui, tai trušis siunta ir stippa; jai paimti to trušio smegenis, sutrinti, atmiešti vandeniui ir įskiepyti kitam trušiui, tasai taip-pat suserga ir stippa. Bet jai pastipusiojo nuo siutaligės trušio smegenis džiovinti, tai pasirodo: juo ilgiaus jas džiovinti, juo jų nuodingumas mažinasi; taip, smegenys, džiovintos per 18—20 dienų, visai jau nenuodingos; jai pradėti skiepyti sveikam trušiui išpradžių silpniausias smegenis, o paskui vis aštresnes ir aštresnes, tai trušis nesuserga net ir tada, kad skiepy-

jasi smegenys 1—2 dienų. Tai patyręs Pasteur ant trušio, pradėjo skiepyjimu gydyti ir žmones sukandžiotus pasiutusio gyvulio; taip-pat pradeda išspradžių nuo silpnų smegenių, o paskui skiepyja vis aštresnes. Rezultatai tokio gydymo gana geri; kadangi anksčiau mirdavo 8—10% arba ir daugiau o, dabar tik 2—3% ir mažiau.

Štai kokius faktus turėjo Koch'as po akių pirm negu ėmėsi tyrinėti vaistą nuo sausligės. Kadangi sausligė yra liga bakteriška, Koch'ui anksčiau minėti faktai parodė bakteriologišką kelią gydymo sausligės. Jisai ir pradėjo tyrinėjimus su sausligės bacillomis. Išspradžiu Koch'as patėmyjo, kad vienaip serga marių kiauliukės — sveikos ir sausligės apimtos, jai vienoms ir kitoms įčirkšti po uoda sausligės bacillas; pas pirmutinius įčirkštoj vietoj atsiranda nuo 10—14 dienų guzas, katras paskui truksta, pasidaro neužgyjanti opa iki pat smert kiauliukės; pas antraisias-gi įčirkštoj vietoj po kelių dienų mainosi uodos spalva, paskui uoda ant kokio centimetro apmiršta — nukrinta, pasidaro opa, kuri greit užgyja. Toliaus, Koch'as patėmyjo, kad, jai įčirkšti sveikai kiauliukei negyvas bacillas, kultūros 4 nedelių tai kiauliukė neserga; tik įčirkštoj vietoj pasidaro opa, kuri paskui užsitraukia. Kita, jai įčirkšti negyvas bacillas kiauliukėms jau apimtomis sausligės; jai įčirkšti gana daug substancijos nugalabjūtų bacillų, tai kiauliukė į 1—2 dienas stimpa; bet ją tą substanciją dikėiai atskiesti, tai kiauliukės nestimpa; ir kas dar, opa nuo įskiepyjimo gyvų bacillų pradeda gyti, limfatiški žirniai mažinasi ir kiauliukė abelnai pradeda atsigauti, sveikti; kad galutinai kiauliukė pasveiktų, reikia padaryti kelis skiepyjimus tarpuose 1—2 dienų. Tokiu tai budu Koch'ui pasisekė pagydyti marių kiauliukę nuo sausligės, nuo kurios jos visados stipdavo; viena buvo silpna pusė tokio gydymo: nuo įskiepyjimo nugalabjūtų bacillų pasidarydavo opa; galima buvo mislyt, kad nugalabjūtos bacillos negreit įsisunkia į syvus kuno, delto ir prisuka. Koch'as dikėiai galvą laužė, kaip išskirti bacillas, kad pats vaistas nenustotu savo vertės; ant galo pagalios atrado, kad ekstraktas 50% glicerino iš kultūros jau nugalabjūtų bacillų pagydo, kuo geriausiai kiauliukės nuo sausligės. Štai ir visa kvintessencija metodo Koch'o, išbandyto ant marių kiauliukių.

Reikėjo dabar išbandyti vaistą ant žmonių, Koch'as giliai mokytas žmogus, bet sykiu ir giliai humaniškas; kad persitikrėti, kad vaistas nekenkia žmogaus sveikatai, Koch'as pirmučiausiai pats sau įčirkškė vaistą po uoda. Persitikrinęs, kad sveikam žmogui nieko nekenkia, pradėjo tyrinėjimus su ligoniais. Vaistas Koch'o pavadytas paskui Kochinu, dideles padaro atmainas kune žmogaus, apimto sauslige; organizmas smarkiai zre-

aguoja; taip visados karštis pasikelia iki 39°—40° C; silpnumas pasididina; vietose užgyventose bacillų, taip-pat pasirodo atmainos; jai sakysiu, turime vilką uodos, tai uoda toje vietoje tįsta, rausta ir t. t., už kokių 10—16 adynų karštis-prapuola, žmogus pradeda jaustis geriaus: pasigerina ir processas vietose sausligės apimtose; taip vilką imant, uoda pradeda luptis, tinimas mažinasi, guzeliai mažinasi arba visai išnyksta. Tokius įčirkšimus parsieina ne kartą daryti, kad sausligę pagydyti. Pirmutiniai rezultatai, apturėti Koch'o ir apgarsinti svetui taip maž-daug skambėjo: vilkas gydosi stebuklingai, sausligė kaulų ir limfatiškų žirnių greit ir gerai; pradinė plaučių sausligė išsigydo visai, įsisenėjusi tik pasigerina. Po šitam apgarsinimui Koch'as pradėjo davinėti savo vaistą į rankas klinikoms, ligonbučiams ir dagi pavieniams daktarams del platesnių tyrinėjimų. Dabar jau bandymų su kochinu padarytų gana daug; rezultatai nevienokie: vieni per daug peikia, kiti per daug giria. Apie tai vienok vėliaus. Dabar-gi pakalbėsime štai apie ką: kaip išaiškėti sau veikmę kochino ant organizmo, bacillų užgyveto? Jai, sakysiu, marių kiauliukė, apimta sausligės, pasveiksta nuo įčirkšimo kochino, tai kas darosi su bacillomis, kodel tai jos negali daugintis, žusta? Jau augščiau parodžiau, kad išradimas Koch'o yra tik naujas žiedas serijoj' ištyrinėjimų Pasteur'o; kad tai yra tik naujas faktas, kad prieš bakteriškas ligas, mes galime gintis tik bakteriologišku keliu, biologiškais (jai taip tik galima pasakyti) vaistais t. y. pačiomis bakterijomis arba jų produktais.

Biologiški processai mikroorganizmų, sujungti su išdirbimu iš organiškos materijos naujų produktų. Tie produktai ne vienodini; taip mielių grybeliai iš cukraus išdirba spiritą ir anglerugštį; iš to pat cukraus bacterium lacticum išdirba pieninę rugštį; mycoderma aceti spiritą paverčia į actorugštį, bakterija puvimo (bacterium termo) išdirba iš puvančios organiškos materijos labai didelius nuodus, vadinamas ptomainais; taip-pat ptomainus išdirba ir bakterijos, apsigyvenusios gyvoje materijoje, kaip antai karštligių bakterijos. Produktai išdirbti mikroorganizmų ne indiferentiški del jų pačių; taip, spiritas atsakančioj koncentracijoj jau galabina mielių grybelius; ptomainai, galima mislyt, kad taip-pat kenkia toms bakterijoms, kurios juos išdirba.

Pasiremiant ant šito mes štai kaip galime sau išaiškėti veikmę vaisto Pasteur'o ant siutaligės ir kochino ant sausligės bakterijų. Pasteur, džiovindamas smegenis trušio, pastipusio nuo siutaligės, susilpnina ten esančius ptomainus — tai vienas dalykas; kitas dalykas, mikroorganizmai siutaligės negreit veisiasi žmogaus kune; nuo įkandimo, sakysiu, pasiutusio šunies, iki pradžiai

ligos pereina 2—3 mėnesiai arba ir daugiau. Užtai-gi galima mislyt, kad įeirkšti susilpnyti ptomainai nekenkia kunui, bet kenkia dar nesubrendusioms bakterijoms, galabina jas galutinai. Kad taip gali būti, privesiu vieną eksperimentą su karbunkulo bacillomis; jai ptomainus iš kultūros karbunkulo bacillų įeirkšti po uoda gyvuliui mažoj dozoj, o potam įeirkšti bacillas gyvas, užaugintas prie temperatūros 35—40° C., tai gyvulys suserga karbunkulu ir stimpa, bet jaigu įeirkšti ptomainą sulyginant didelėj' dozoj', tai įeirkštos bacillos jau visai nekenkia gyvuliui, gyvulys neserga. Šitas faktas gali būti tik taip išaiškintas, kad ptomainai didesnėj' dozoj' įpatingu budu nekenkdami audeklams organizmo, naikina pačias karbunkulo bacillas ir tokiu budu gvarantavoja gyvulį nuo ligos. Tokiu pat budu mes galime aiškinti sav ir veikmę kochino ant sausligės bacillų; ekstraktas iš kultūros jau nugala bįtų sausligės bacillų, užturi ptomainą, naikinantį bacillas, organizme užgyvenusias. Teisybė, Koch'as kitaip truputį žiuri ant šito dalyko. Jisai mislyja, kad kochino ptomainas negalabija pačių bacillų, tik tuos audeklus, į kuriuos jos įsiverpė; naikina, taip sakant, bacillų lizdus ir paskutinės, neturėdamos jau kur užsilaikyti, išsimeta laukan: ar tai su skrepliais prie sausligės plaučių, ar tai su puliais prie sausligės kaulų šanarių ir t. t.

Tirpstantieje nuo ptomainų audeklai turi būti priežastė tos didelės vietinės ir abelos reakcijos, kuri kyla organizme po įeirkškimui kochino. Štai kaip mes galime sau aiškinti augsčiaus primintus faktus, faktus gynimosi nuo bakterijų, įrankiais pagamintais tų pačių bakterijų. Bet tai yra tiktai teorija: ar taip, ar kitaip yra po teisybei, tai klausymas, ką bus išrištas be abejojimo netolytoj ateigoje.

Ant galo pagalios pasakysiu kelis žodžius apie rezultatus gydymo sausligės kochinu. Vieni peikia kochiną, kiti neišpasakytai giria. Perkratinėjant apgarsjitus faktus, galima buvo štai kokią sau nuomonę sustatyti. Nėra parodyta nė vieno atsitikimo, kad ligonis nuo sausligės (plačiai suprantant) būtų tikrai pasveikęs. Jai apgarsjiti faktai, kad pradinė plaučiu sausligė tapo išgydyta, tai didelis klausymas ar ant ilgo; juk daktaras iš to, kad nekonstatavoja plaučiuose simptomų ligos, negali tvirtinti, kad nėra lizdų bacillų ir kad už kelių mėnesių ženklai ligos iš naujo nepasirodys. Pradinę plaučių sausligę kita-syk gali pažinti iš komplekijos veido žmogaus, nors plaučiuose simptomų jos ir nerandi. Taip-pat nepagydytas nė vienas vilkas. Užtaigi pirmutinis Koch'o pranešimas apie rezultatus radikališko gydymo kochinu perdaug optimistiškas, padaugintas, neteisingas.

Bet iš to negalima dar išvesti, kad kochinas neturi nėjokios vertės. Pradinė ir nelabai įsise-nėjusi plaučių sausligė, jai visai ir neišsigydo, tai bent liga labai daug pasigerina. Tą pat gali pasakyti ir apie vilką. Sausligė kaulų, sunarių prie kombinacijos peilio ir kochino labai gerai gydos. Jasinskas, chirurgas Varšavos ligonbučio del vaikų, štai kaip atsišaukia apie kochiną: „nežinau tikrai, ką aš daryčiau su vietine kaulų sauslige nesujungta su sauslige vidurių; jai iš mano rankų atimtų čirkšluka su kochinu.“ Taip-pat gerai atsišaukia apie kochiną daugumas Europos žinomų chirurgų. Pabaigoje vasario šių metų išleista Berlyne kniža apie rezultatus gydymo kochinu sausligės universitetiškose klinikose; per du mėnesių klinikose buvo gydomi 2172 ligoniai; jiems buvo padaryta 17,500 įeirkšymų. Iš tiek ligonių nedaugelis pasveiko (ir tai ar ant ilgo?). Taip iš 1000 su viršum sirgusiųjų ant sausligės plaučių, vidurių abelnai vidurinių organų tiktai 13 visai pasveiko, 171 beveik pasveiko, 194 geriaus jautėsi, 586 — in statu quo ir 46 pasimirė; iš 708 sirgusiųjų sauslige uodos kaulų, sunarių, 15 visai pasveiko, 148 — susidrutino, 237 — truputį pasigerino, 298 — in statu quo ir 9 pasimirė. Rezultatai, matote, nekokie.

Ant galo pagalios kochinas turi didelę vertę kaipo diagnostiškas įrankis. Retkarčiais ilgai atsieina abejoti, su kokia liga mes susitikome: ar su sauslige ar su kokia kita, kaip antai nekartais visai išpradžių negalima atskirti sausligės nuo sifilio. Kochinas lengvai parodo ligą. Tikt organizmas, sausligės apimtas, duoda vietinę ir abelną reakciją; prie kitos ligos tos reakcijos nebuna. Teisybė ir šitai ne absoliutiškai teisinga, nėra jau apgarsjiti faktai, kad retkarčiais ir prie tikrosios sausligės nebuna reakcijos. Ir taip, nors kochinas ir nebutų radikališko vaisto nuo sausligės, vis-gi ji pasiliks svarbum palliatyvu, bus dikta lėpta (?) į arsenalą vaistų nuo baisiausios iš ligų.

Paulius.

V Pamatas savasties tiesos.

(Tąsa.)

Abelnai pats kapitalistas nesikiša į darbą; viskas priguli nuo darbo prižiūrėtojų ir didumo kapitalo, kuris, užstojus turtų koncentracijai, pavirsta į alter ego kapitalisto. Aišku, kad prie tokio padėjimo dalykų įpatybės pačio kapitalisto atsitrunkia į užpakalį, o jų vietą užima jojo samdinįkai ir darbo gaivinamas kapitalas. Bet jaigu ir būtų teisybė, kad konkurencija iškelia geresnius pramoninįkus, tai kad daleisti šitai gyvenime, reikia pirma pažinūrėti kokią įtekme turētu toks padėjimas dalykų ant visuomeniškų reikalų. Jaigu konkurencija duotų viršų stipresniems konkuren-

ams, tai draugija skirtusi į dvi labai įvairias dalis: viena jos dalis būtų sudėta iš žmonių stiprių ir sveikų, su pilnai išsiplėtojusiomis kuniškomis ir dvasiškoms įpatybėmis; kita-gi būtų kebla, išgesus, be jokio doriško stiprumo ir gavinančio jausmo nepriegulmės. Toks padėjimas dalykų per daug brangiai atsieitu draugijai ir nauda, iš to paeinanti, nebūtų verta kraujo ir gyvasčių milijonų pavargėlių, vardan jos paaukautų. Prie tai svarbiausia ir iškilmingiausia draugijos užduotė yra kaip galint išnaikyti draugijinius kontrastus, įtaisius tokias išlygas, tarp kurių kiekvienas galėtų pilnai lavintis kuniškai ir dvasiškai ir su kitais susilygti nors ant tiek, ant kiek daleidžia jojo prigimtis; nes tik tokia draugija gali būti stipri ir ilgai gyvėti, kuri rupinasi visus padaryti laimingais.

Taigi visuomeniška nauda nedaleidžia tokio padėjimo dalykų, koksai ieseitų iš laisvos konkurencijos, jaigu būtų teisybė, kad ji duoda viršų stipresniems draugijos sąnariams. Apie kitas geras puses laisvos konkurencijos, kokias randa jos apgynėjai, kaip tai: kad konkurencija įveda teisingas prekes, kiekvienam duoda teisingą užmokestį, įgyvendina draugijoje teisingumą ir ant galo pagalios įveda harmoniją ant pažiuros viens kitam priešingų reikalų, nėra ką ir kalbėti, nes individualistai neparemia jų jokiais argumentais, o berods pats gyvenimas aiškiai parodo, kad tai gyvas absurdas ir sapnas per daug smarkios fantazijos. Aišku, kad siekiai ekonomiškai, vardan kurių reikalauja laisvos konkurencijos, netaip labai atsako visuomeniškiems reikalams, kad galėtum reikalauti nieku nekludomos laisvės ekonomiškam gyvenime.

Kad pabaigti kritiką individualizmo, reikia dar atsakyti ant augščiaus pastatyto klausymo: ar iš tiesos reikalinga tokia plati laisvė, kad draugija galėtų pasiekti ekonomiškus siekius, vardan kurių reikalauja sistemos laisvos konkurencijos. Potam, kas pasakyta apie įtekmę siekių laisvos konkurencijos ant visuomeniškų reikalų, aut šito klausymo lengva atsakyti. Jai siekiai ekonomiškai, t. y. kaip galint, pilnas užganėdinimas visų žmonių reikalų, teisingas padalinimas turtų, žodžiu, įgyvendinimas draugijoje laimės, teisingumo ir harmonijos visuomeniškų reikalų, negali būti pasiekiami prie nieku nekludomos laisvės, kokios reikalauja apgynėjai laisvos konkurencijos, tai neabejojant reikia pripažinti, kad tokios laisvės ne tik nereikia, bet ir negali daleisti ir ji turi but susiaurinta vardan reikalų visos draugijos, kurie didesni ir svarbesni už reikalus skyrium paimto žmogaus arba kokios nors luomos. Tokį išvedimą gali padaryti ir a priori, nes negalimas daigtas, kad draugijoje būtų daleista laisvė be galo ir krašto; laisvė vieno žmogaus turi but susiaurinta

del kito laisvės jau tik delto, kad žmonės, įsikurę gyvenimą drauge, įvesdami draugijiską organizaciją su visokiomis įtaisomis, galētu geriaus ganėdinti savo reikalus, kurie pereina pajiegas vieno atskirto žmogaus. Ir iš tiesos, įstatymuose kiekvienos viešpatystės randame visokius susiaurinimus laisvės, kurie paeina tai iš lyčių skirtumo, tai iš nelygumo metų, tai iš nevienokio ekonomiško padėjimo ir t. t. Gražų paveikslą tokio susiaurinimo, ir tai labai geistina, parodo įstatymai apie dirbtuves, kurie uždeda ant kapitalistų atsakymą už pažeidimą darbinįkų, paeinantį iš įtaisymo dirbtuvių, neatsakančio darbo reikalams, kurie taip-gi įveda ilgumą dienos darbo ir t. t. Tokių paveikslų galima būtų daug atrasti, bet ir tai, kas pasakyta, gana, idant sutikti, kad nereikalinga ir negalima tokia laisvė, kokios reikalauja pasekėjai individualizmo, nežinančio nė galo, nė krašto. Prie to, kas pasakyta apie laisvę, gali dar pridėti, kad laisvė tai negatavas, jau visai užbaigtas principas, bet atgaliai, yra tai principas, kuris, kaip sako Vagner'is, pasidaro per ilgus amžius kruvinos, be paliovos verdančios kovos už buvį, nešančios į kapus eiles pakirstų žmonių, idant ant dirvos, jų krauju aplietos, išdygtų ir pražystų brangi ir visų pageidauta laisvė. Delto ir negali dėti į pamatą ištyrinėjimų laisvės principo, kaipo jau gatavo, nes laisvė priguli pabaigai istoriško gyvenimo žmonijos.

Taigi savainis reikalas ir išvedama iš jo nieku nekludoma individuališka laisvė negali būti pamatu kokio nors draugijinio instituto ir užtai savasties instituto. Juomi gali būti tiktai visuomeniškas reikalas; parodyti šitai yra uždavos tolymesnio išguldymo. Argumentai, kuriais gali tai parodyti, šitokie: visuomeniškas valdymas ir naudojimas, susiaurinimai savasties tiesos, ekspropiacija ir legališka teorija savasties.

Ne visos žemės paviršius užimtas privatiskos savasties; visose šalise pripažįta, kad keliai, sausi ir vandeniniai, neturi būti savasties objektais skyrium žmonių, bet visos draugijos; jie turi būti atidaryti del kiekvieno žmogaus bejokio skirtumo ir tai suprantamas daigtas. Kaip vienas žmogus negali gyvėti, visai nuo kitų atskirtas, taip ir kiekviena tauta, kiekviena žmonijos dalis negali atsiskirti nuo kitų iki padangių išvesta siena. Susinešti vieną su kita priverčia tai, kad nė vienoje šalyje nėra arba menkai yra to, ko reikia žmonių gyvenime del ganėdinimo visokių reikalų. Gyvenimas ir istorija sako, kad, juo arčiaus susseina į pažintį tautos, juo maloniaus atidaro duris iš tolymos šalies atkeliauvusiems prašaliečiams, juo silpnyn eina tarp jų neapykanta, juo greičiaus išigyvendina tokios išlygos, tarp kurių gali sveikai augti draugija ir pilnai lavintis žmogus. Gali sakyti, kad savytarpinis susinešimas — tai visatina

tiesa draugijos gyvenimo ir čionai užima tokią pat vietą, kokia organiškoje gamtoje priguli tiesai „medegos apsimainymo“. Susinešti-gi žmonės gali tikrai keliais sausais arba vandeniniais; jaigu jie būtų užimti privatiškos savasties, tai negalėtų tikėtis, kad žmonių egoizmas netrukdytu susinešimų ir tokiu būdu nekenktu brangiausiems dabos reikalams. Delto tai ir nedaleista privatiška savastis kelių ir vienintėliu pamatu tokios pažiūros ant savasties be abejonės yra visuomeniškas reikalas.

[Toliaus bus.]

Joniškis.

Balsas iš Lietuvos*).

Išleistuvė „Varpo“ (num. 3, pag. 47) paduoda skaitlių gavimo ir išdavimo savo kasos už 1890 m.: gauta 2086,44 mr., išleista 2592 markės, — 505,56 markių nepritekiaus! Juk tai tikras apjuokas ir viena gėda! Pasirašiusiujų iš Rusijos užmuštinais mažas skaitlius, lyg tartum, mes su taip svarbiu, kaip šis, dalyku tik juokus darom. Iš lietuvių rusiškosios pusės daugumas, regisi, mēklina, jog reikia tik išleisti laikraštį ir jį kur nustverus ant valandos, perskaityti, o užmokėti bus kam ir be jų: vaisiai tokio mēklinimo išsireiškę bilianse 1890 m.! Kiti, tiesa, ir labai norėtų užmokėti už laikraštį, kad tik galėtų jį gauti per rankas, bijodami siuntinėjimo jiems laikraščių (lietuviškų) pačtu. Mes, kurie gyvename rusiškoje Lietuvoje, keliu patyrimo gerai žinome, kaip sunku yra gauti per rankas „Varpą“ su „Ukinjku“, kad ir ilgai laukus, jau tai del nepriežiūros išleistuvės, jau per neparangumą ir netikusį pasielgimą pristatytojų. Vienok ar nėra tam nėjokio vaisto? Kelias visai tiesus. Tegul inteligentai, kurie gyvena Rusijoje (o jų juk kuone tukstantis atsiras), užsikviečia rēdystę „Varpo“ (nekalbu apie „Ukin.“, kurio platinimas vel kitokių išlygų reikalauja), kad siųstų tą laikraštį pačtu uždengtuose konvertuose, nes baimė, jog tada patirsią žandarai, kad valdžia persekiojant etc., yra tik vaisius tuščio svajojimo: ji neturi nė mažiausio krislelio pamato, ir nesuprantu, kaip ji užgimė ir įsikerėjo mūsų galvoje. Kad gauni per metus iš kitur šimtus laiškų, nėjokiam žandarui nežinant nė nesirupinant apie tai, tai gali gauti ir dar 12 laiškų be jokių blogų atsitikimų. Neužmirškime, jogiai pačtu eina milijonai visokių laiškų ir ne jau visi tēmys tik tą šimtą-kita, kuriuose „Varpas“ įkiestas! Iš viso skaitliaus siųstų su „Varpu“ laiškų daugiausiai 5% galės būti perimti, o tokiame atvėjyje tie laiskai pereis tik per šias dvi instancijas:

1, pačtos, kuri nieko iš vieno su žandais neturi, o kuri, iš netyčių apėiuopus konverte laikraštį, nusiųs jį į cenzurą; 2, cenzūros, kuri gavus uždraustąjį laikraštį, nusiųs jį atgal į išleistuovę, visai nesirupindama delko ir kam jisai siųstas. Aišku, kad mes to dalyko nebuvo gerai apsvartę; nemislykime, kad visų akys tik ant mūsų vienu pastatytos ir kad visi rupinasi apie mūsų žingsnius. Mažiaus slaptumo — mažiaus bus ir išvalgos iš pusės tų, kurių mes dabar bijomės. Prietam vel žinome, jog už raštus, kad jie ir kas-žin kaip būtų uždrausti, kuriuos sugauna ant pačtos arba da-gi ir mūsų rankose, pagal Rusijos korų kodeksą, nėjokio atsakymo nėra (tyčia paduodu žemiaus išguldymą to straipsnio); tada tik būtų atsakymas, jaigu uždavadytų, kad uždraustąjį raštą plătįsi, o kartais, kad vien tik laikysi jį užslėpęs pas savę (str. 1022 sugl. krim. korų). O įtalpa „Varpo“ juk nėra ir neturi būti tokia, už kurią galėtų valdžia labai persekioti. (Hm? Rēd.).

Ant galo, lai buna, kaip nor, o mes turime šiokių ar tokiu būdu prilaikyti „Varpą“, nes kitaip savę tik ant juoko statome prieš kitas tautas; tauta iš 3½ milijono ukėsų turi tiktai du tam tikru laikraščiu su apjuoktinai menkučiu biliansu iš 2086,44 mr. gavimo, 2592 mr. išdavimo, o nė vieno iš jų negali išlaikyti, primokėjus paskutinojoje nors pristokusias 505,56 markes. O juk didžiausias daigtas yra nevien tai, idant susėlpti „Varpą“ medegiskai — labiausiai turi mums rupėti, kad didesnis skaitlius žmonių skaitytų laikraštį ir tokiu būdu paremtų jį iš pusės dvasiškos. Jaigu mes istenkame ir galime išsirašyti po keletą laikraščių svetimų kalbų, mokėdami už juos kelis-syk brangiaus, tai didi gėda apleisti savuosius raštus — tas „vargo ir nelaimės peles“, be kurių lietuviai vargiai bau sueis į kruvą ir susipras . . . Dabar, jaigu kas, pripažinęs teisingumą augščiau pasakyto, (o nepripažinti to juk negalima), sakys „negaliu“, tai žinoma bus, kad jisai pasako per tai: „nenoriu!“ . . . Dixi.

Kėkštas.

N u o ž v a l g a. Suglaudimas kriminališkų korų, dalis I, skyrius VIII, persk. IV, straipsnis 1022: „Kas įgabentas (Rusijon) iš užrubežės knjgas, estampus, paveikslus, mapas, gaidas su žodžiais ir tolygius dalykus, kuriuos pridera peržiūrėti cenzurai, nepristatys į cenzurą per tris mėnesius nuo tos dienos, kada tapo nuo jo paimtas ant to parašas, o kad ir perstatys, bet su pagaditomis pliombomis arba pečvietėmis, tas tampa korotas:

mokesčiu, nepereinančiu 7 rub 50 kap. už kiekvieną nepristatytą arba pristatytą su pagadytomis pliombomis arba pečvietėmis tomą arba daigtą.

* Rēdystė įpatingai atkreipia akis malonių skaitytojų ant šito balso, bijodama, kad jis nepasiliktų vox clamantis in deserto.

Jaigu prie to dar išsirodytų buvęs noras užslėpti nuo valdžios nedaleistas knygas, tai toks kaltininkas atsako:

mokesčių, nepereinančių 15 rub. už kiekvieną užslėptąją knygą arba daigtą“.

Korespondencijos.

Iš Lietuvos.

Vilnius. Nuo senų senovės Vilniuje buvo muitais vartinis, tai yra imamas prie miesto vartų, o potam prie „rogatkų“ — ir tai už atvežimą ant pardavimo visokių mitibos produktų iš sodžių. Vienok jau šešeri metai, kaip tas muitas (kaipo vedantis dažnai ant visokių neteisingų darbų del kiemonių prispaudimo) viresnybės buvo atmainytas. Tada Vilniaus magistratas tą patį muitą įvedė, bet tik po kitu paveikslu, o tai po paveikslu mokesčio nuo vietos, ant turgaviečių užimamos. Nuo kožno pastatyto ten vežimo su produktais imasi ant miesto naudos nuo 10 iki 30 kap., ir tiesa ėmimo to mokesčio buvo parsamdyta vienam Vilniaus žydai.

Tai visi žino ir magistratas Vilniaus taipjan žinoti turėjo, jog žydai tai yra pikėiausi mūsų krašto žmonių plėšikai. Magistratas, surašydamas kontraktą su kas-žin koku Iršu, priminė tiktai, kad ans neturi tiesos imti mokesčio nuo vežimų ant turgaviečių nestovinių, o nepaskyrė nėjokios bausmės už peržengimą to priminimo, o kas dar piktesniai — tai visiškai neprižiūrėjo, ar kontraktas žydo yra pildomas — užtatai tuojaus šunybė prasidėjo ir tai ant didelio saiko, drąsiai ir visų akiveizdoje. Visokiose miesto šalise žydo agentai pastatinėti varytinai varo del užėmimo ant turgaviečių vietų tuos sodiečius, kurie į miestą atveža jau pirmiaus suderėtus ir nupirktus tavorus. Daugumas žmonių, nežinodami ir neišmanydami tikro reikalo padėjimo, moka neteisingai imamą muitą, kiti-gi vel spiriasi ir nesiduoda, nuo ko dažnai ant ulyčių muštynės pasikelia. Neseniai Vilniaus publika tą reikalą arčiaus prie širdies paėmė ir byla apie vieną tokį atsitikimą tapo į sudą paduota. Rėda miesto geriaus padarytų, tą muitą visiškai atmainydama, nes ans neduoda perdaug didžio pelno, o yra neišpasakytai nemalonus ne tik pardavėjams, bet ir perkantiems.

Kunigas Kaz. Jagiello, neseniai Vilniuje mirsis, didesnę savo turtų dalį paliko ant mielaširdingų darbų. Jo knyginyčią apturėjo Vilniaus seminarija; 6000 rublių teko Vilniaus katedrai; 3000 rb. primįtai seminarijai; 500 rb. — labdarinagai draugystei. Laikrodėlius, kurių turėjo daugybę, (nes rinkimas jų buvo jo silpnybėlė) jis tai išdalįdino tarp savo pažįstamųjų, tai vel kitus podraug su kitais turtais paliepė išparduoti

ir pinigų atiduoti į bažnyčias, kame bus laikomos mišios už jo dušią. Vilniaus seminarija taipgi apturėjo po a. a. kn. Vobolevyčiaus brangią knyginyčią, sudėtą labiausiai iš senoviškų knygų, tarp kurių daug labai yra retai sutinkamų knygų. Bažnyčia kn. Bernardinų tapo atnaujinta pinigais, kuriuos paliko a. a. kn. Gaiževskis.

Senapilė. Musų gimnazijoje prieš penkis metus, nors direktoriumi buvo toks karštas „obrusitelis“, kaip p. Solovjevičius, nors inspektorium buvo ex-katalikas ir ex-lietuvis — p. Botyrius, kursai lietuvius nuolatai ragino numesti nuo savo sprando sunkų lenkų jungą, o susibroliauti su gudais (lyg gudų jungas yra del mūsų lengvesnis!), vienok lietuviška dvasia tarp mokytinių daug augščiau stovėjo, kaip dabar. Skaitliuje mokytųjų gimnazijos turėjome tada keliatą mylinčių tėvynę ir darbščių lietuvių, kurie ir į mokytinius mokėjo įkvėpti meilę tėvynės: mokytiniai nesigailėjo ant jos naudos, nė pinigų, nė darbo; pasirengę buvo šį tą už ją nukęsti ir nesibijoję priešų. Tiesa, lietuviai tada didelių priešų ir neturėjo: p. Botyrius pirm visko norėjo įgyti meilę lietuvių, pertai šelpė juosius ir jų darbų; pats direktorius buvo persitikrinęs, kad lietuviai nori tiktai atsiskirti nuo lenkų ir laikė tai jiems už gerą, nes mislyjo, kad tuo įpač glausic prie gudų. Žinoma, lietuviai nė nemislyjo išrodyti jam klaidingumą tokių pažiūrų, tikt patys tyloimis savo darė . . . Gimnazija mūsų stojosi tikru žibintuvu lietuvių rėdybos!

Nelaimė vienok norėjo, kad p. Botyrius prasiškiepė p. Solovjevičiui: nors abudu išpažinojo tą programą, kad lietuvius reikia padaryti lyberalais dalykuose tikejimo, nes daugybė tikinčiųjų ir tai geriaus mokinančiųjusi, išėję į kunigus tampa didžiausiais priešais „obrusitelių“; nors abudu išpažinojo despotizmą, mušdami kaktomis į žemę prieš paveikslą Aleksandro III (p. Botyrius tvirtino net, kad už didžiausią sav garbę turėtų kurti kakalius arba pucuoti čiabatus gudų ciecoriaus, nes tokiu budu tankiai turėtų laimę matyti jo šviesų veidą); nors sutiko daugybėje kitų pažiūrų — vienok p. Sol., sykį ant p. Bot. supykęs, ne tikt ką jį kitur iškėlė, bet dar sumislyjo ir visiems lietuviams atkeršyti užtat, kad juos p. Bot. šelpė. Ir atkeršyję tikrai gudiškai: atstatė arba iškėlė lietuvius mokytojus, pradėjo kabintis prie mokytinių lietuvių ir visiškai juos persekioti; sumažino jų skaitlių iki 200 (pirmiaus buvo per pusšesto šimto!); norėjo ant galo ir pačią gimnaziją uždengti, ir gal jam tai būtų pasisekę, jai už nemoraliską gyvenimą nebutų buvęs pats atstatytas, o į jo vietą nebutų atėjęs p. Gijevskis. Gimnazijoje prasidėjo vel kitoks gyvenimas: p. G., rodosi, nori pataisyti visą tą, ką padarė blogo p. Sol.: priėmė daugiau mokytinių, šelpia uetur-

tingus, rupinasi apie gerą jų buvį ir t. t. Pertai mokytiniai iš širdies jį myli ir guodoja, taip-pat, kaip ir p. Voinov'a, šiandieninį inspektorį.

Po tokia žmoniška valdžia gimnazijoje turėjo, rodos, atgimti senasis lietuvių tėvyniškumas: vienok suvis neatgimė. Tiesa, valdžia gimnazijos, nors yra žmoniška, nors ji pati neišmislyja naujų del mūsų pančių, vienok labai paklusnai tarnauja p. Apuchtin'ui (kitai negalima būtų suprasti, delko p. Ap. taip ilgai čia laiko p. Gijevskij): pertai ir russifikacija ne tikt nepasibaigia, bet dar, gali sakyti, žengia pirmyn: išguldant lietuvišką kalbą, direktorius liepė naudotis gudiškomis raidėmis; visus mokytinių laiškus liepė sav atnešti ir atiduoda juosius tikt tada, jai perskaitęs neranda nieko antigudiško (ko nė p. Sol. nedarė); žodžiu — kišasi, kur tikt gali įsikisti: vis-gi lietuviai, išmintingai elgdamiesi, daug galėtų padaryti del lietuvių. Yra da ir dabar gimnazijoje keliatas mokytinių, mačiusių laimingesnes lietuvių valandas, tų širdise dar neužgeso meilė tėvynės: jie ir patys dirba ir kitus prie darbo kalbina; bet tie apie tai, rodos, nenori nė girdėti: teisinasi, kad neturi pinigų, kad neturi laiko, kad bijosi valdžių, kad nežino, kaip už darbo imtis ir t. t.; nekurie teisdamiesi tvirtina net, kad lietuvių ant amžių prauvo, kad del jos nėra ką jau nė dirbti! Širdį skauda, girdint tokius išsiteisinimus, o sykiu matant, kad jie ištenka pinigų ant nereikalingiausių daiktų, kad dang laiko praleidžia dykandami arba užsiimdami tuščiausiais niekniekiais, kad nesibijo valdžių peržengti daugybę kitų jos prisakymų (paveiksl. eidami į karčiamas, arba dar kur blogiaus) iš daug žemesnių priežasčių, kaip meilė tėvynės Iksioliai del tėvynės padarė labai mažai ką: primįti galėčian tiktai vieną, tikrai naudingą del lietuvių, darbą: jie mokinasi gražiai dainuoti lietuviškas dainas, o tokiu budu platina meilę prie viso to, kas yra lietuviška: visus-gi tokius darbus laikan už labai naudingus ir svarbius del lietuvių, nes šiandien daugelis meta šalyn savo senoviškus papročius, o griebiasi už papročių svetintaučių. Šitą jų tėvynišką darbą visiškai pagiriu: bet delko apie kitus jų darbus negaliu nieko gero pasakyti! Neturi jie jokio supratimo lietuvių reikalų; nesupranta to, kad gimnazija mūsų turėtų būti žibintuvų Lietuvos Suvalkų rėd., kad, pakėlus jos dvasią, pasikeltų dvasia ir daugelio kitų inteligentų; patys nemoka sav knygų ir laikraščių parsigabėti, o kitų neklauso; nežinau, ant galo, ar nors vienas iš jų pasipažįsta šiek-tiek su lietuvišku statrašu ir lietuviška gramatika

A propos — lietuviškos gramatikos. Ponas Apuchtinas, kuris pirm visko rupinasi apie mūsų apšvietimą, užsimanė neseniai padidinti mūsų rašliavą. Žinodamas, kad lietuviai dar neturi

gero rankvedžio, kur galėtų išmokti tikrai lietuviškai kalbėti ir rašyti, sumislyjo jiems jį suteikti. Stebėtinai yra budas, kokiu užmanymą savo išpildė: davęs 60 rub. mokytojui vokiškos kalbos mūsų gimnazijoje p. Pajevski'ui, lenkui, nesuprantančiam nė žodžio lietuviškai, liepė išversti gramatiką Kursaičio iš vokiško ant gudiško. P. Pajevski's jau pabaigė savo darbą. Gramatika ta vadinasi: „Kratkij učebnik litovskoj etimologii, sostavlennij po gramatikie Kursata Šikoppom.“ Rankraštis susideda iš 32 lapų (arkušu); tekstas vokiškas išverstas ant gudiško, o visi lietuviški žodžiai parašyti gudiškoms raidėmis. Be abejojimo, pamatysime jį neužilgio atspaustą, nes p. Gijevski's davė jį perrašyti, už ką užmokėjo be biskio 10 rub. P. Pajevski's skundžiasi, kad 60 rub. už tiek darbo, — tai permažai: ir už ties, už vieną išradimą budo, kaip reikia lietuvišką gramatiką rašyti (juk apie liet. gramatiką su gudiškais raidėmis dar nieks nė nepamisylyjo!) pritiktų jam duoti nors kokį 1000 rub.! Ne taip labai vienok stebiuos, kad p. Apucht. nuskriaudė p. Pajevskį: pirm visko lenkiu galvą prieš genijališką jo smegenyčią, kuri sumislyjo, kad lietuvišką gramatiką turi parašyti maskoliškai lenkas, nesuprantas lietuviškai nė žodžio.

Džiaugkis Lietuva! Džiaugkitės įpač jus, atsalę mokytiniai: nemokėjote lietuviškai gerai kalbėti ir rašyti, neturėjote iš kur išmokti — dabar jau turėsite, dabar jau galėsite nesirupinti apie lietuvišką rašliavą — aprupis p. Apuchtin'as! Tegul visi lietuviai dėkavoja p. Apuchtin'ui ir tegul nieks daugiaus nesako, kad jis mažai rupinasi apie užlaikymą ir apšvietimą mūsų tautos!

Andrius A.

Iš Latvijos.

Latvių klubas. Latvių klubas Rygoje, kaip išrodo apgarsjta klubo rokunda, susideda iš šešių komisijų.

Muzikos komisija savo pinigais išdavė du giesmių surinkimus ir paskyrė tris premijas po 50 rublių už geriausias kompozicijas. Turtas tos komisijos išneša 3674 rublius.

Mokslo komisija atspaudė 7 rankraščius ir įtaisė muzėjų. Jos knygynas susideda iš 1000 tomų. Per metus ta komisija atliko 23 susirinkimus, o ant kožno susirinkimo, vidutiniškai imant, buvo 217 žmonių. Referatų tapo perskaityta 21. Komisija išdavė 300 rb. ant stipendijų del latviškų studentų. Jos turtas išneša 4910 rublių.

Komisija Sodiečių apšvietimo atspaudė ir tarp žmonių išplatino keliatą naudingų išdavimų.

Teatrinė komisija padarė 39 rodymus. Žiurėtųjų iš viso buvo 20,476. Surinktas iš to pelnas pasiekė 8880 rublių.

Komisija draugiškų susirinkimų įtaisė tryliką įvairių vakarų. Pelno iš to turėjo 805 rb.

Kliubo skaitinyčia buvo pasirašius ant 8 latviškų laikraščių, 8 vokiškų ir 5 maskoliškų.

Turtas kliubo išnešė 37,920 rublių. Kliubas sąnarių skaito 1000 *).

Iš Amerikos.

Iš Brooklyno rašo į „Vienybę“, jog Juodiškių parapija apskundė į sudą už paveržimą nuo parapijos bažnyčios. Mat, Juodišius buvę parapijiniame komitete, kaip globėjas bažnyčios, o jam buvę pavesti visi reikalai komiteto. Taigi Juodišius, besinaudodamas tą svarbų savo padėjimą, užrašęs bažnyčią ant savo vardo, o dėl išpildymo to siekio suvartojęs parapijos pinigus.

Iš Shenandoah, Pa rašo į tą patį laikraštį, kad vietiniai lietuviai jau ištikro pradėję krutėti apie įsitaisymą lietuviškos parapijos, ir gavę jau pavelyjimą nuo Philadelphijos arcivyskupo pasistatyti bažnyčią, kuris apsiėmęs užkviesti kun. Abromaitį iš Mahanoy City dėl atlikimo dvasiškų reikalų naujos parapijos, kol jinai negys savo kuniją.

Iš Spring Valley Ill. rašo į „Vienybę“, kad vietiniai lenkai, neseniai įsitaisė savo lenkišką parapiją ir statą bažnyčią; delto dėl padidinimo turto atsisaukė į „litvinus“, idant ir tie prie jų prisidėtu; ale lietuviai atsižadėjo nuo to. Užtai lenkiški laikraščiai ėmė dideliai niekinti lietuvius ir gąsdina, jog jie dar bjauriau pasielgsią su lietuviais, jai jie nenorėsį prisidėti prie lenkiškos bažnyčios.

Iš Plymouth, Pa rašo į „Vienybę“: Užsakytasis susirinkimas dėl įsteigimo šakos „Lietuvių Mokslo draugystės“ tapo atliktas pereiną nedeldienį (1 kovo), ant kurio prisidėjo dar aštuoni sąnariai, ir išrinkta vyriausybė: prezidentu Juozas Andziulaitis (redaktorius „Vienybės“), jo vietiniku Aleksandras Maslauckas, sekretoriumi Simanas Paukštys, kasieriumi Mikas Totorius ir krįgiumi Juozas Paukštys. Iš viso šaka šiandien skaito 23 sąnarius, tarp kurių randasi geriausiasieji lietuviški ukėsai šito miesto. Įkurtoji šaka sutarė taipogi įstoti ir į „Susivienijimą“, dėl kurio surinkta tą dieną likosi 5 dol. 50 centų.

*) Guodotinas korespondentas, paduodamas šitas žinias nuo latviško kliubo Rygoje, klausia: „Ar nebutų galima įtaisyti tokį pat kliubą Tilžeje.“ Ant to mes atsakom, jog Tilžeje dar nēr kam tai padaryti, nes kadir yra kelintas lietuvis, tai ar perdaug sens, ar perdaug jaunas, ar perdaug pavargęs, arba vel perdaug pralobęs. O tokie žmonės, žinoma, nieko panašaus padaryti negali. Ta mislis buvo pakelta, ale vel pražuvo.

Žinios isz visur.

— Kn. Hrynievieckis, pirm buvusis Vilniaus viskupas, nusidavė į Krasičyną Galicijoje, kame kunigaikštis Adomas Sapieha rezidenciją jam paaukavo.

— Apšvietimo ministerija, kaipo praneša gudiški laikraščiai, išsiuntė cirkuliara pas kuratorius

mokslinių apigardžių, idant, kiek galima, žydai nebutų daleidžiam: buti gubernieriais-mokytojais vaikų krikščioniško tikėjimo.

— „Vilenskij Viestnik“ — 49 nr. — 1891 m., kas-žin iš kur semdamas tas žinias, praneša, kad Rytinėje provincijoje Prusijos 1861 met. buvę 137.404 lietuvių (arba kaip laikraštis išranda „žmudinų“). Dabar-gi tas skaitlius pasimazinęs iki 17,500 žmonių ir nekuriuose pirmą lietuviškose, aprubėse dabar nebėsa nė vieno lietuviniko, butent Gumbinės ir Darkiemio, o aprubėse Geldapės ir Stalupėnų vietoje, ką pirmą buvę 5331 lietuvinjks, dabar tik 1500 pasilikę. Girdi, 1886 met. šiose dviejose aprubėse iš skaitliaus 268 lietuviškų vaikėsu, įstojusių į mokslaines, 241 mokėję vienaip gerai ir vokiškai ir lietuviškai, o tiktai 27 mokėję vien tik lietuviškai kalbėti.

J. M.

— Garsus čekų raštinikas, Edvardas Jelinek, šią štai žinią paduoda į vieną lenkišką laikraštį:

„Turime — rašo jis — rankose dvi naujai išduot aspublikacijas, ant kurių atsispirdami kuogeriansiai, kas dasiliečia skaitliaus, galime išrodyti, išsiplatinimą čekų rašliavos. Tai yra: „Czesky katalog bibliograficky za rok 1889“, ir „Statisticka knizka kral hl. mesta Prahy za r. 1888“, išduodamoji, po redakcija profesoriaus Erbeno, par statistikos biurą Pragos miesto. Taip toje antrojoj' publikacijoj' randame ant lapų 374—379 devines palyginančias toblicias, išrodančias augimą čekų rašliavos laike 1888 m.

Norint čia skirtinai turime reikalą su viena tik biblijografija ir su skaitliais, vienok jos taip daug meta gražios šviesos ant tikro reikalų padėjimo, kad bus ne pro šalį ir skaitytojams su anomis pasižįti.

Žinoma yra, kad pirm penkiasdešimties metų nesunku buvo visą čekų rašliavą į kišenių sudėti, kaip tada prispirdami ir su didžiausiu išjuokimu vokiečiai tvirtįdavo. „Bibliografija czeska“ metuose 1865 Fr. Doucho išduota ir užturinti savyje surašymą visų čekiškų knygų nuo m. 1774 iki 1863 tenžturi savyje 320 lapų. „Metskaitlis biblijografinis“, išduotas m. 1882 užturi savyje jau ne mažiaus, kaip 1368 čekiškų knygų; ant galo kuonaujansis metskaitlis biblijografinis, angščians paminėtas, išrodo, jog laike vienų tiktai 1889 metų išėjo svietan 2154 naujų čekiškų knygų! Tai augimas tikrai milžiniškas!

Pirm penkiasdešimties metų, kaip praneša poetikinė legenda, čekų literatai rinkdavosi vienoj' labai ankštoj' kavinyčioj' Senojo miesto. Taigi ten vienas iš jų sykį balsiai pranešė, jog, jaigu laike tų susirinkimų lubos sugriūtų ant galvų susirinkusiųjų čekiškų literatų, tai tada ir galas butų čekų literaturai. Aišku, jog dabar nebėra vietos tokiai priegadai.

Metuose 1889 išėjo 2154 čekiškos publikacijos — tai yra didžiausias skaitlius, kurį čekiška literatura laike vienu metų galėjo pasiekti. Dalinant į skyrius, tos 2154 publikacijos šiaip išrodo:

Enciklopedijų, žodynų ir biblijografijų išėjo 21 knygą; knygų teologinių 94, filioliginių 10, politikinių ir tiesdaryškų 83, daktariškų 61, prigimtinių 33, pedagoginių 58, del jaunimo 159, iš senoviškos literatūros 20, iš istorijos, geografijos ir kelionių aprašymo 108, iš veikalų literatūros, apšvaistos ir aprašymo gyvenimų 50, iš matematikos 14, iš pramonės technologiijos ir statymo 39, iš naminės gospadorystės, iš apsiėjimo su miškais ir daržais 65, iš gimnastikos ir kariumenystės 8, iš filioligijos 52, iš gražiosios literatūros 355, iš štukų teatrinių ir tekstų del operų 88, iš estetikos 38, iš knygų visokios įtalpos (sportų ir tt.) 65, kalendorių 48, išduotų muzikiškų kompozicijų 217, laikraščių 438.

Dabar, norint truputį ir paviršium, prisiziūrėkim oficiališkoms statistikinėms tobyčioms, sudėtoms per statistikus biuro miesto Pragos. Tos tobyčios, norint ir dasiliečiančios vienos tik Pragos, tuom yra geros, jog duoda palyginimą su literališku vokišku sujudimu. Laikuose, kada visą čekišką literatūrą galima buvo kišeniuje nešiotis, žinomas daigtas viršų ėmė literatura vokiška. Čekijos sostapilis tada buvo nepaskutinė vieta sujudimo vokiškų knygų išdavimo, nes ir čekai savo knygas vokiškai išduodavo. Pragoje buvo spaudžiamos vokiškos knygos del čekų, jau apšvokiečiavusių ir del tolymesnio jų apšvokiečiavimo. Pirm 60 metų ant šimto vokiškų knygų čekiškų knygų teiseidavo 24. Dabar-gi pagal oficiališką tobyčias išeina, jog iš 100 knygų Pragoje atspautų čekiškų esti 76, vokiškų 21, ir 3 kitokiose kalbose. Taigi ir po čekų pusei matome kuotrašiasį išangimą.

Iš paduotų čia skaitlių galime spėti ir apie abelną iškilimą čekiško atgimimo, nes literatura visuomet yra vaisium ir saiku tautiškos gyvybės.

Taip Jelinek sako apie savo krašto literatūrą ir apie mūsų sostapyli, apie Vilnių? Mūsų literatura, pagal biblijografiją, tur dabar apie 1000 įvairių raštų — knygų, o vienok mūsų kaimynai slovėnai, — lenkai ir gudai, sako, jog mes nėjokios literatūros neturį ir jog tai ana mums ėsant ir visiskai nereikalinga. Vilniuje ne tik kad dabar nė viena lietuviška knyga neišeina, bet ten ir lietuviška kalba išvisur yra išvaikyta. Lenkai po visą Vilnių mus kalbą iš bažnyčių išvaikė, o gudai su kumsėia spausdami ant gelžkelių, turgaviečių, sudų, valsčiuose, ant ulyčių, kromuose — vis ragina saviškai kalbėti. Kartą priėjus teisybę turime pasakyti: gudai, mūsų kalbą išnaikyti norėdami, anos nepaniekina (?! rėd.), o lenkai, savo kalbą mums siųlydami, musiškę

kalbą vadina kalba muzikiška (chłopska). Tai, ko sulaukė kalba Keistučio, Birutės, Gedimino, ir kitų mus didžiunų! . . .

O, sunki tu liktine, kagangi tu atsimainysi? Kada-gi nubus visos luomos mūsų krašto ir kada Vilnių sutiks liktinė laimingos Pragos? Nežinome, bet ta valanda ateis, tik mes dirbkim, dirbkim ir dirbkim!

Politika.

Svarbiu atsitikimu viduriniam gyvenime *Austrijos* yra paleidimas reichsrato prieš pasibaigiant laikui, ant kurio jis išrinktas. Atsitikimas šitas taip netikėtai išpuolė, kad iki pačiai dienai, kada paleido reichsratą, spaudoje buvo apšprendžiamas klausymas apie tai, kada pabaigti bus tiesdavystės darbai, kuriuos turėjo atlikti reichsratas artymiausioje sesijoje, ir kada, tokiu budu, pasiuntiniai bus laisvi nuo savo pareigų. Tai parodo, kad paskutinis valdžios žingsnis niekam nebuvo žinomas; vienok išlygos, tarp kurių seniai jau iriasi valdžia, gali išaiskyti staigų pasiryžimą jos paleisti reichsratą, dar nepasibaigus laikui, ant kurio jis išrinktas. Silpniausia pusė *Austrijos* politiško gyvenimo yra stoka vidurinio raiščio tarpo visokių tautų, iš kurių susideda viešpatystė. Valdžia, norėdama išnaikyti separatizmą, paojingą del viešpatystės ėsybės, griebiasi už visokių užmanymų, idant sutaikyti įvairias tautas, kaipo tarpo savės, taip ir su viešpatyste. Vienok politika sutaikinimo tautų neatnešė jokių vaisių, ir valdžia nerado atramo nė vienoj politiškoj partijoje. Kompramissas tarpo vokiečių ir čekų, teorėtiškai sustatytas valdžios su pagalba partijos senųjų čekų, ne tik nepadarė lengvesne uždavą valdžios dalyke apmalsinimo dviejų kovojančių tautų, bet dar apšunkino ją, nes pertai beveik suiro partija senųjų čekų, kuri buvo stipriu atramu valdžios, o partija jaunųjų čekų susistiprino. Galicijoje taip pat nepasisekė Taafei sutaikyti rusinus su lenkais; pasibaigė viskas neužsiganėdinimu turinčios viršų lenkų partijos ir senarusiškos. Tiroliuje turėjo uždengti landtagą, kada šitas užganėdino valakų norus, idant tai nepaduotų paveikslu kitoms tautoms. Minėti nepasisekimai suardė daugumą reichsrate, ant kurio rėmėsi valdžia. Idant išaiskyti padėjimą partijų, prilyginant vieną prie kitos, valdžia ir nusprendė pirm laiko paleisti reichsratą, tikėdamasi, kad nauji rinkimai parodys, ant kokio pamato galima bus statyti vidurinę politiką ir kokių kombinacijų reiks, idant sutverti sau tą pamatą. Žinoma, to pačio siekio galima buvo datirti ir nesigriebiant už tokio nepaprasto pragamo, kaip paleidimas reichsrato, palaukus rinkimų, kada būtų išėjęs laikas, ant kurio pasiuntiniai išrinkti; bet per tą laiką būtų gal pasibaigusios augti naujos kombinacijos politiškų partijų, negeistinos del valdžios. Taip, Čekijoje būtų gal paskutiniai susilieję į vieną priešingą valdžiai partiją jaunieji čekai, realistai ir atsiskyrusie nuo savo partijos senieji čekai; Galicijoje-gi būtų išsiaiškines padėjimas senarussų, russinų ir lenkų partijos. Prie dabarnyškėio padėjimo valdžiai, matyt, daugiau tikisi ant pasisekimo, nekaip keliais mėnesiais vėliaus, kada būtų užstoję rinkimai į reichsratą. Del minėtų priežasčių ir pasiskubino valdžia paleisti reichsratą.

Italijoje pasibaigė dienos Crispi ministėrijos. Kokias atmainas išsaus pasimainymas vadovystės politikoje, sunku šiadien apie tai kalbėti; užtai geriaus pažvelgti į priežastis šito atsitikimo ir į tą įspudį, kurį

Jis padarė kitose viešpatystėse. Kad Crispi ministėrija negalėjo jau ilgai laikytis, tai visi žinojo ir jaigu pirmutinis įspudis, kurį kritimas padarė, buvo įspudžiu netikėto daigto, tai šitai ne delto, kad kritimas butu buvęs daigtu netikėtu, bet tiktai delto, kad nesitikėjo jo taip greitai po rinkimų į pasiuntinių palatą, buvusių lapkirtyje pereitų metų, ant kurių Crispi gavo viršų. Tiesa, jau per rinkimus apsireiškė faktai, kurie vertė abejoti apie ministerijos tvirtumą. Crispi, idant pergalėti savo priešinikus, pažadėjo rinkikams įvesti reformas finansuose, idant palengvinti sunkų ekonomiskų padėjimą žmonių; įpač žadėjo nedidinti dabar esančių mokesčių ir neįvesti naujų. Pažadai pritraukė ant jo pusės rinkikus, kurie jau buvo paketinę siūsti į palatą priešingus Crispi deputatus. Tolesni atsitikimai, vienok, parodė netikrumą duotų pažadų. Budžėtas, paduotas į palatą finansų ministėrio, parodė didelius dėficitus. Vienkart iš kalbos ministėrio aišku pasidarė, kad valdžia nori išnaikyti dėficitus tuomi, ko žadėjo nedaryti, tai yra, padidiniu esančių mokesčių ir įvedimu naujų. Šitai ir buvo priežascia kritimo Crispi ministėrijos. Didžiausią įspudį kritimas padarė Prancuzijoje, kur draugijos nuomonė abelnai džiaugiasi tuomi. Vieni tikisi didelių atmainų politikoje tarpo dviejų giminiškų tautų, kurios ikišiol labai šaltai tarpo savęs elgėsi; kiti-gi nelaukia jokių įpatingų atmainų, vienok vis tik tikisi, kad Italija ir Prancuzija suveis į artymesnius susinešimus ir į didesnį sutikimą. Vokietijoje nesitiki atmainų, negeistinių del dabarnykščio padėjimo abiedviejų

viešpatysčių; labjausiai nedaleidžia to, kiek tai priguli prie sutarties tarpo Vokietijos, Austrijos ir Italijos. Nesutikimai tarpo parnellistų ir Gladstono, matyt, jau pasibaigs ir tai ant naudos Parnell'o. Ant to nurodo, pirmiausiai, susiriukimas vadų airių partijos Bulonėje; nors rezultatai susirinkimo ikišiol dar gerai nežinomi, vienok atskiros žinios apie padarytus nuosprendžius liudyja, kad airiskas klausymas vėl neuzilgo pastos ant kelio, ant kurio ikišiol buvo. Kiek žinia, Bulnėje parnellistai ir antiparnellistai susitaikė pertraukti nesutikimą iki rinkimų į parlamentą ir išvien eiti prieš priešinikus; Parnell'is-gi, kaip sutarta, pasilieka vadu atskiros šakos airių partijos. Apart to, ant svarbaus pakrypimo nurodo taipgi Parnell'o kalba, neseniai pasakyta Ennise; jis išsitarė, kad po kelių dienų airių tauta dasizinos, kad jos patriotizmas išlaikė naują garsią kovą, — Airijai bus užtikrintas, jaigu Gladstono partija paims viršų ant rinkimų, parlamentas, kuris galės išrišti visus klausymus, dalytinčius airių tautos. Šituos žodžius išaiškino taip, buk Gladston'as ir kiti vadaai liberalų partijos sutikė ant reikalavimų Parnell'o, nuo kurių pirma jie kratėsi. Vis tai liudyja, kad vėliaus ar anksčiaus pasibaigs kova, pakilusi iš privatiskų priežascių, nors ir turėjusi pamatą programose abiedviejų partijų, pastaciusių sau už siekį nepriegulmę Airijos nuo Anglijos, ir Parnell gaus joje viršų; o tai priguli nuo to, kad jis parodė savę nešiotuju idėalų ir siekimų, išsidirbusiu per ilgą istoriją Airijos; tame jo syla.

M. Joniskis.

Oi eisim eisim.

Padavė Varpelis.

Tolesnį tekstą rasi „Aušroj“ 1884 m. pag. 257.

Nuo redystės „Varpo“ bei „Ukininko“.

Meldžiami, ponai rašytojai, atkreipkite akis ant rašybos mūsų laikraščių ir rupikėtės su ja susitaikyti, nes taisymas rašybos atgabena rėdystei daug nuobadaus ir bergždžio darbo. Lygia dalia rėdystė malonėtų, kad rankrašėčiai būtų podraug ir aiškiai parašyti.

Italpa: Sziandieniniai šauksmai, -j-a-. — Bansas, J. M. — Legenda iš Baskų šalies, J. M—ys. — Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. — Apie kochiną-vaistą nuo sausligės, Paulius. — Pamatas savasties tiesos, Joniskis. — Balsas iš Lietuvos. — Korespondencijos. — Žinios iš visur. — Politika, M. Joniskis. — Muzika. — Gromatnyčia.

Gromatnyčia.

Per Vincaitį užmokėjo prenumerata: 1) Už „V-a“ ir „U-a“ 1890 m. pp, J. J—s, Lietuvos vaikas, Dagis ir Jkb. po 8 rub.; 2) už vieną tik „V-a“ 1890 m. pp. Dom. ir Skb. po 4 rub., K. A. Bl. 2 rub. (siuntėsi tik iki šeštam, daugians nebuvo reikalauta); 3) už „V-a“ ir „U-a“ 1891 m.: V—čiai 12 rub., p. J. J—s 8 rub.

Užmokėjo už laikraščius „Varpa“ bei „Ukinjka“ 1891 metų:

	r.	k.	mk.	pf.
Daktars iš Vladimiero	4	—	—	—
M. Rudys	—	—	4	—
Paddags	—	—	4	—
Jurgeviče	—	—	4	—
Varšaviškiai	6	—	—	—
Ažerys	—	—	4	—
Skurila	3	—	—	—
Bračiulis	—	—	2	—
Mačys	3	—	—	—
J. Smalakys	—	—	4	—
Šopis	1	—	—	—
Mintaujškis	2	—	—	—
Krakauckas	—	—	4	16
Vilkaviškietis	12	—	—	—
Palangos Antanas	1	—	—	—
J. Ziele	1	—	—	—
Per Szirvintą del A. K.	—	—	12	—
Endriulatis	—	—	4	—
per Visbarynus del M.	—	—	3	—
Už „Ukinjka“ mokėjo:				
Paddags	—	—	4	—
Jurgeviče	—	—	4	—
Varšavičiai	5	50	—	—
Kosakvietiskis	—	—	3	—
Bračiulis	—	—	2	—
Endriulatis	—	—	3	—
J. Smalakys	—	—	3	—
Krakauckas	—	—	4	—
Vilkaviškiai	8	—	—	—
Jakob Ziele	2	25	—	—
Per Szirvintą A. K.	—	—	4	—